

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА
ПРАВА ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ)**

Виконала: студентка магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Кушик Інна Володимирівна

Керівник: **Терещенко Т.В.**, декан факультету управління та економіки, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, кандидат економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

Рецензент:

(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	7
1.1. Сутність та основні принципи інноваційного розвитку регіону	7
1.2. Зарубіжний досвід формування політики інноваційного розвитку регіону	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	24
2.1. Загальна характеристика основних показників інноваційного розвитку області	24
2.2. Організаційне та програмне забезпечення стратегічного планування інноваційного розвитку області	33
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	46
3.1. Визначення домінант інноваційного розвитку області	46
3.2. Концептуальні аспекти формування регіональної інноваційної стратегії області	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

АНОТАЦІЯ

Кушик І.В. – Формування політики інноваційного розвитку регіону (на прикладі Хмельницької області).

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Робота присвячена важливій науковій проблемі, пов'язаній з формуванням політики інноваційного розвитку регіону. Зокрема, в першому розділі магістерської роботи розглянуто сутність і принципи інноваційного розвитку. Регіональна інноваційна політика спрямована на вирішення цілої низки взаємопов'язаних проблем і завдань, її необхідно розглядати як цілісну систему інструментів, які використовуються на основі єдиних цільових установок і науково-методологічних підходів і принципів. Інноваційна регіональна політика – це складний феномен, який доцільно пояснювати як цілісну сукупність напрямів діяльності держави, що мають на меті створення комплексного механізму підтримки інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності продукції, розвитку інфраструктури інноваційного процесу. Також проаналізовано зарубіжний досвід формування політики інноваційного розвитку регіону. Поряд з цим, у другому розділі наведена загальна характеристика основних показників інноваційного розвитку Хмельницької області. Особливу увагу автором приділено організаційному і програмному забезпеченню стратегічного планування інноваційного розвитку області. У роботі в третьому розділі запропоновані можливості впровадження інструментів інноваційного розвитку Хмельницької області, а також обґрунтовано концептуальні аспекти формування регіональної інноваційної стратегії області.

Ключові терміни: інновація, інноваційний розвиток, політика інноваційного розвитку, регіон, інноваційний розвиток регіону, стратегія, регіональна інноваційна стратегія.

SUMMARY

Kushik IV - Formation of the policy of innovative development of the region (on the example of Khmelnytsky region).

Master's Degree Program for Master's Degree in Specialty 281 Public management and administration.

The work is devoted to an important scientific problem related to the formation of the policy of innovative development of the region. In particular, the first section of the master's thesis considers the essence and principles of innovative development. Regional innovation policy is aimed at solving a number of interrelated problems and tasks, it must be considered as a holistic system of tools used on the basis of common targets and scientific and methodological approaches and principles. Innovative regional policy is a complex phenomenon, which should be explained as a holistic set of activities of the state, aimed at creating a comprehensive mechanism to support innovation, increase product competitiveness, infrastructure development of the innovation process. The foreign experience of forming the policy of innovative development of the region is also analyzed. Along with this, the second section provides a general description of the main indicators of innovative development of Khmelnytsky region. The author pays special attention to the organizational and software of strategic planning of innovative development of the region. In the work in the third section the possibilities of introduction of tools of innovative development of Khmelnytsky region are offered, and also conceptual aspects of formation of regional innovation strategy of region are substantiated.

Key terms: innovation, innovative development, innovation development policy, region, innovative development of the region, strategy, regional innovation strategy.

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення національної економіки, проведення кардинальних реформ у народному господарстві, необхідність запровадження нових технологій, посилення інноваційного потенціалу України та її регіонів привертають увагу до необхідності активізації інноваційних процесів. Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки вимагають удосконалення стратегічного планування інноваційними процесами як на рівні макроекономічному, так і мезо та мікрорівні.

Значний внесок у вирішення теоретичних і практичних проблем управління інноваційними процесами внесли як закордонні, так і вітчизняні вчені Архієреєв С.І. [13], Безверхнюк Т.М. [15], Варналій З.С. [20], Дегтярьова І.О. [26], Ілляшенко С.М. [33], Михненко А.М. [44], Розум Г.М. [54]. Попри високий рівень наукового вивчення, питання стратегічного планування інноваційного розвитку регіону вимагає постійної уваги, що і обумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних положень, практичних рекомендацій щодо формування політики інноваційного розвитку регіону.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані та вирішувались такі завдання:

- визначити сутність та основні принципи інноваційного розвитку регіону;
- проаналізувати зарубіжний досвід формування політики інноваційного розвитку регіону;
- здійснити загальну характеристику основних показників інноваційного розвитку області;
- дослідити організаційне та програмне забезпечення стратегічного планування інноваційного розвитку області;
- визначити доміанти інноваційного розвитку області.

- розробити концептуальні аспекти формування регіональної інноваційної стратегії області.

Об'єктом дослідження є процеси управління інноваційним розвитком Хмельницької області в умовах ринкової економіки.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування політики інноваційного розвитку регіону.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною базою магістерської роботи є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів. А саме методи узагальнення (для визначення змісту ключових понять за темою дослідження), порівняння (при вивченні зарубіжного досвіду інноваційного розвитку регіону), аналізу та синтезу (для обґрунтування принципів формування політики інноваційного розвитку регіону), системного підходу (при визначенні тенденцій інноваційного розвитку в Україні та її регіонах), графічні та табличні методи для наочного зображення отриманих узагальнень та результатів.

Інформаційною базою дослідження виступають офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління Державної служби статистики у Хмельницькій області, аналітичні матеріали, інформаційні довідки Хмельницької обласної державної адміністрації, нормативно-правові акти, наукові статті, монографії тощо.

Практичне значення магістерської роботи полягає в тому, що окремі теоретичні положення й висновки можуть бути використані у практичній діяльності при розробці програм та стратегій інноваційного розвитку регіону.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

1.1. Сутність та основні принципи інноваційного розвитку регіону

Інноваційні процеси виступають дієвим та ефективним інструментом регіонального розвитку. З урахуванням вітчизняних умов для кожного регіону потрібні індивідуальні підходи до вирішення проблем інноваційного розвитку, що виникають, і розробки стратегії комплексного інноваційного розвитку. Одночасно з цим на загальнодержавному рівні повинна бути розроблена політика інноваційного розвитку, що враховуватиме пріоритети економічної політики та чинного законодавства.

При цьому слід підкреслити, що основною метою формування і практичної реалізації стратегії інноваційного розвитку регіону є не тільки технологічний розвиток, а й соціально-економічний. Формування такої стратегії повинно здійснюватися, виходячи, в першу чергу, з власних науково-технологічних, інтелектуальних і фінансових можливостей. Розглянемо більш детально наукові підходи до визначення поняття політика інноваційного розвитку регіону (ІРР), що дозволять більш ґрунтовно визначити його зміст та сформувані власне бачення. Основні погляди на цей термін систематизовані у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові погляди на зміст політики ІРР

№з/п	Автор	Визначення
1.	Зінченко В. [¹ , с. 30]	система положень про пріоритетні напрями ІРР з метою розв'язання довгострокових завдань, забезпечення комплексного територіального управління і розміщення продуктивних сил
2.	Тихомиров С. [² , с. 36]	цілеспрямований і керований процес змін у різних сферах життя, спрямований на досягнення високої якості життя на території регіону, з найменшим збитком для природних ресурсів і найбільшим рівнем задоволення поточних і перспективних колективних потреб населення та інтересів держави
3.	Попович З. [³ , с. 47].	ІРР становить об'єктивну необхідність для усталеного економічного зростання. Усі інші шляхи можуть призвести лише до стагнації і закріплення за країною статусу постачальника сировини на світові ринки. Впровадження інновацій може відбуватися передусім у галузях, які відповідають поточній експортній спеціалізації країни, а також в інфраструктурі, у виробництві продукції для потреб ринку.

Примітка. Систематизовано автором.

До суб'єктів інноваційного розвитку регіону можна віднести осіб, відображених на рис. 1.1.

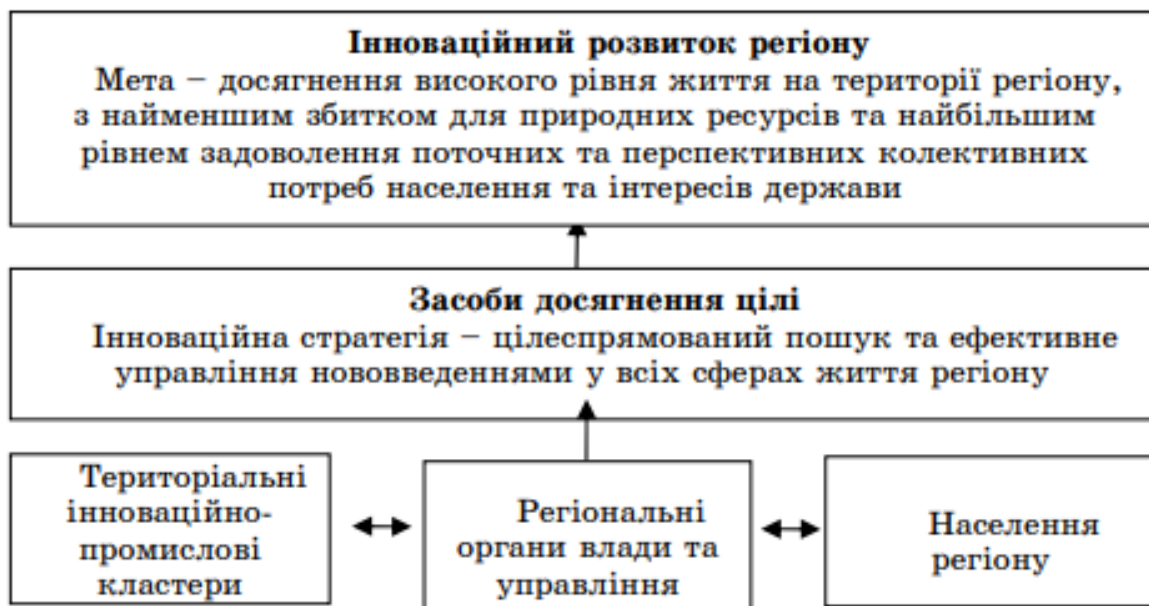

Рисунок 1.1 – Цілі та учасники інноваційного розвитку регіону
 Джерело: [17].

На думку Бутко М. [19, с. 393-394], інноваційний розвиток регіону схематично можна виразити як модель перспективного розвитку регіону (рис.1. 2):

Проаналізувавши дані рис. 1.2 можна зробити висновок, що на становлення інноваційного розвитку регіону великий вплив, з одного боку, справляє ціла сукупність чинників, а також відповідна інфраструктура забезпечення. З іншої сторони, інвестиційний, трудовий і природно-ресурсний потенціал регіону є певною регіональною сукупністю, що за позитивних внутрішніх і зовнішніх обставин може бути спрямована на реалізацію нововведень. Також слід виділити 3 рівні принципів інноваційного розвитку регіону, дотримання яких забезпечуватиме досягнення збалансованого динамічного розвитку регіону:

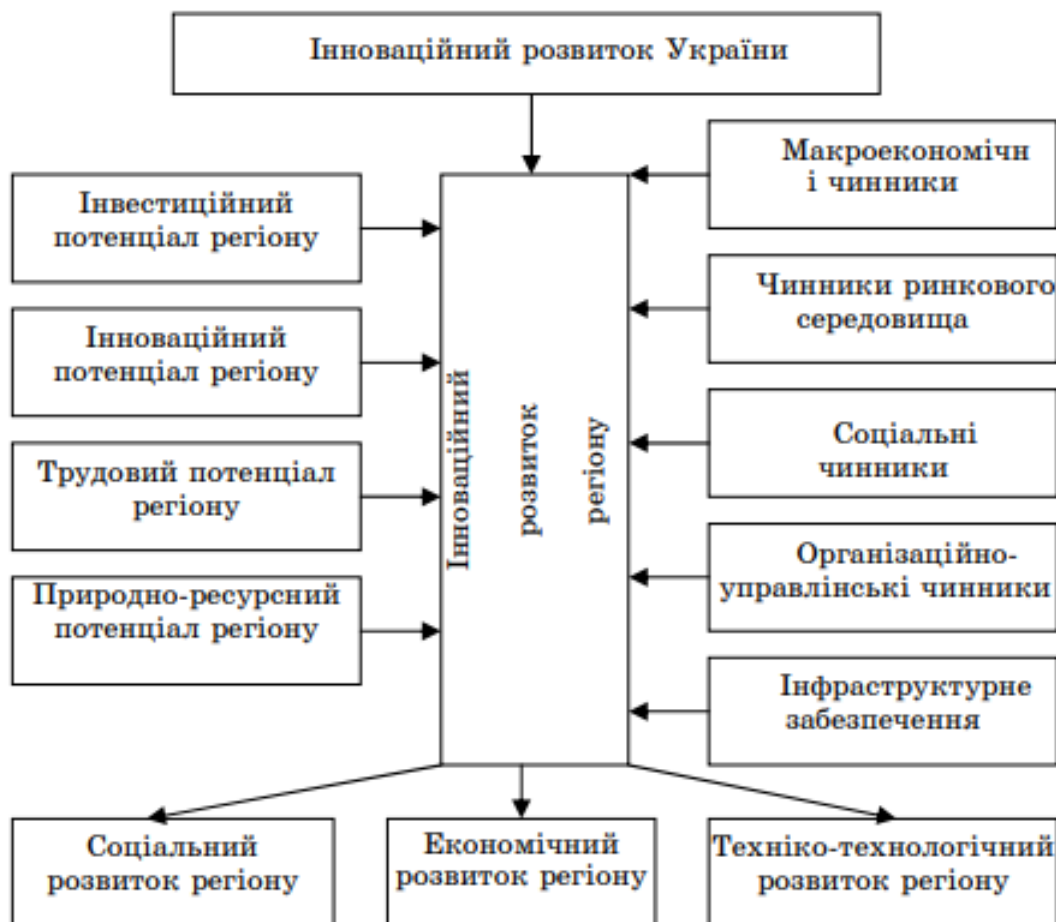

Рисунок 1.2 – Модель інноваційного розвитку регіону
Джерело: [17].

1. Загальні принципи регіональної політики: легітимність, об'єктивність, цілеспрямованість, відповідальність, партнерство, поєднання інтересів, наукова обґрунтованість, прозорість та публічність, ефективність.

2. Принципи регіонального розвитку: спільне бачення, системність, альтернативність, гнучкість, провідна роль інноваційної діяльності, відповідальність.

3. Принципи інноваційної діяльності: безперервність, зворотний зв'язок, врахування особливостей регіонів, співробітництво, інтегрованість, довгостроковість, концентрація [17].

Поряд з цим, справедливо відмітити, що у науковій літературі існує досить багато інших класифікацій принципів інноваційного розвитку регіону (організації або країни в цілому). Для прикладу, загальні принципи, наведені на рисунку 1.3. доцільно доповнити запропонованими С. Ілляшенком [33]

принципами саморегуляції, саморозвитку, самоорганізації; О. Полінкевич доречно виділяє принцип балансу інтересів суб'єктів інноваційного процесу, компромісу, гнучкості [47].

На увагу також заслуговують принципи масштабності, професіоналізації та багатофункціональності знань тощо, запропоновані у роботах інших науковців [40; 46].

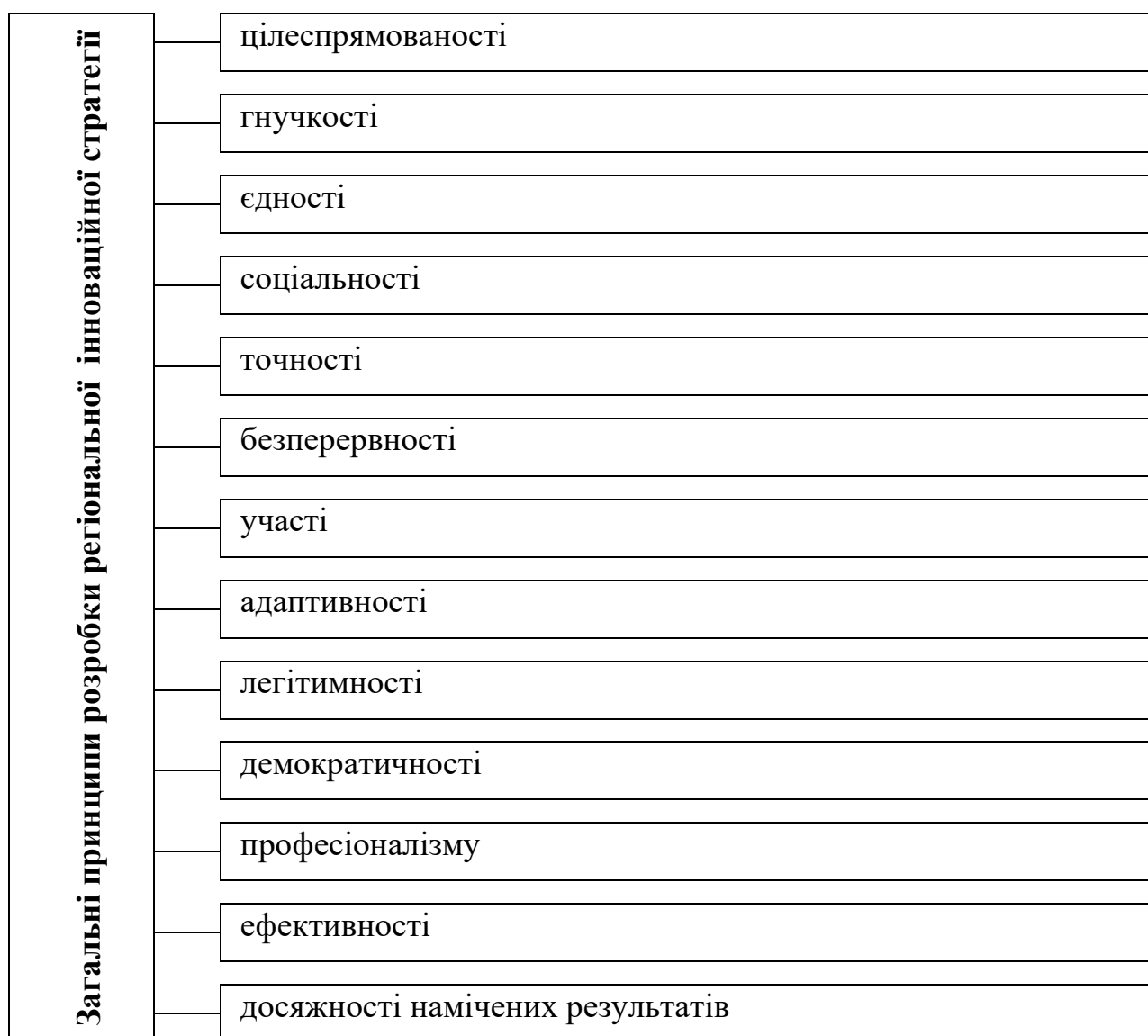

Рисунок 1.3 – Загальні принципи розробки регіональної інноваційної стратегії

Примітка. Складено автором за даними [61].

Так, Д.М. Стеченко пропонує таку систему організаційно-методичних принципів регіонального управління:

історизму;

єдності регіональної інноваційної політики суспільства та господарського будівництва;

комплексності;

природно-господарської збалансованості й оптимальності;

пріоритетності;

варіантності;

узгодження інтересів місцевих органів управління інноваційним розвитком регіону з госпрозрахунковими інтересами підприємств;

пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями адміністративно-територіальної ієрархії [57].

Переконані в тому, що лише суворе дотримання визначених принципів дозволить реалізувати основну мету та цілі, завдання будь-якої регіональної інноваційної політики.

Ключові інструменти ДПП:

- державні цільові програми;

- програми технологічного розвитку, що формуються для вирішення галузевих завдань, технологічному переозброєнню галузей господарства, що надають максимальний ефект економіки в цілому;

- окремі інноваційні проекти високого ступеню комерціалізації.

Основні переваги, які зумовлюють розвиток інноваційних процесів на рівні регіону, систематизовані на рисунку 1.4.

Загалом, відмітимо, що політика інноваційного розвитку регіону повинна передбачати: проведення цілеспрямованих структурних, науково-технічних й інвестиційних заходів; вирішення соціальних і екологічних проблем при реформуванні економіки; стимулювання ділової активності реального сектору економіки.

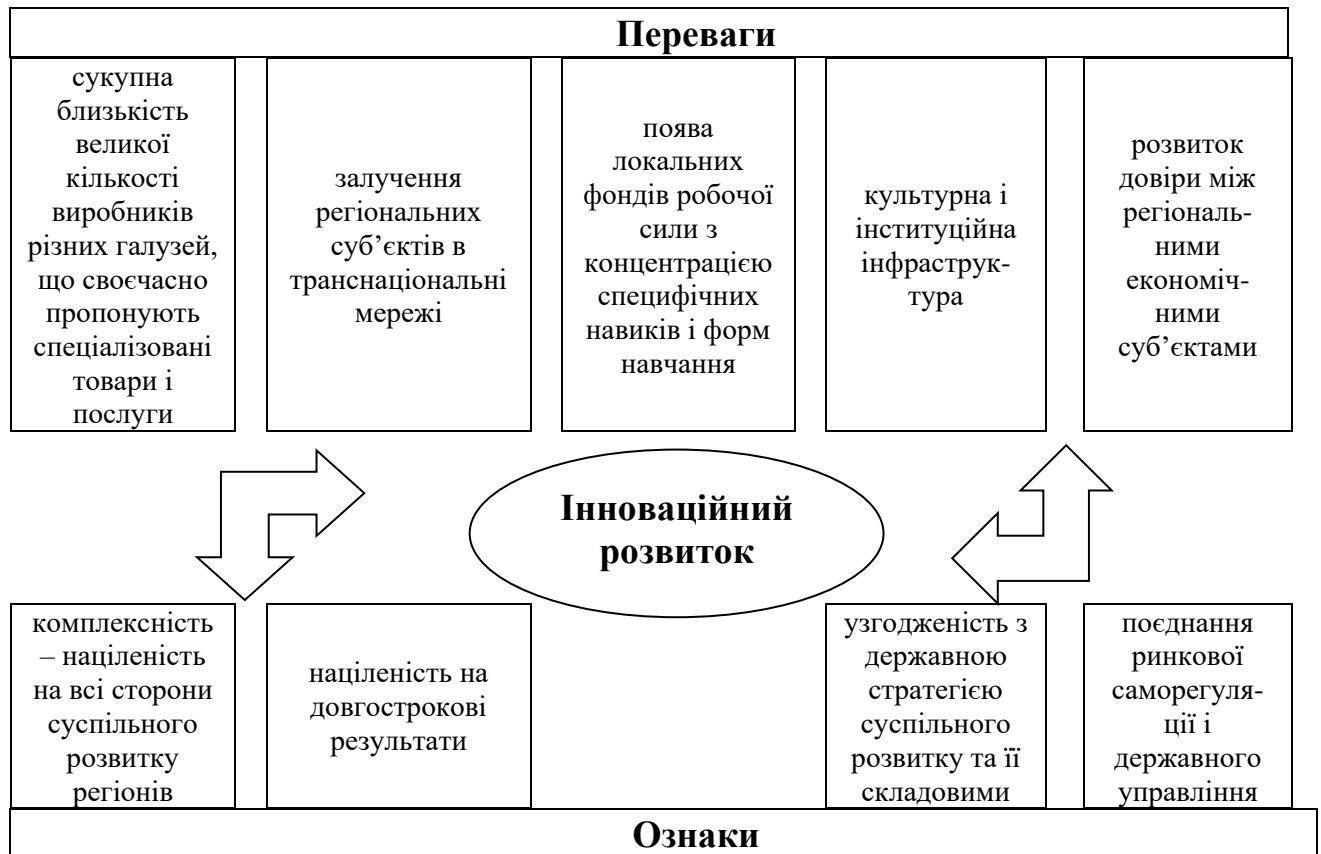

Рис. 1.4. Переваги та ознаки інноваційного розвитку регіону
Примітка. Складено автором.

1.2. Зарубіжний досвід формування політики інноваційного розвитку регіону

Як ми уже підкреслювали, одним з пріоритетів регіональної політики має стати розвиток науково-технологічного потенціалу на сучасній, дійсно інноваційній основі. Процес запровадження та поширення інновацій має відбуватися знизу догори, тобто, через окремі «точки інноваційного зростання» до рівня національної економіки [26, с. 6]. Незважаючи на розуміння на усіх рівнях управління важливості інноваційного шляху розвитку, дієвих механізмів державної чи регіональної підтримки інновацій в Україні все ще немає, а практика діяльності підприємств свідчить про низку проблем у цій сфері та низьку інноваційну активність, що не сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Водночас глобальні

фінансово-економічні впливи, територіальна конкуренція за ресурси та їх обмеженість засвідчили актуальність інноваційного розвитку регіонів, що, у свою чергу, потребує застосування адекватних сучасним суспільним та економічним тенденціям інструментів та методів [26].

Важливою особливістю процесу забезпечення інноваційного розвитку регіону є те, що він «як ніякий інший розвиток потребує державної та регіональної підтримки. Інноваційний розвиток регіону вимагає залучення не лише суб'єктів господарювання, але й органів влади, пов'язаний з діяльністю, що відбувається лише за умови створення певних сприятливих умов, серед яких:

- ефективне регуляторне середовище;
- якісне інформаційне забезпечення інноваційної діяльності;
- наявність та активне функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури;
- мотиваційні інструменти щодо активізації інноваційних процесів;
- належний захист інтелектуальної власності та ін.» [26].

Доречно, на наш погляд, наочно зобразити місце та значення регіональної інноваційної стратегії (рис.1.4.).

Рис.1.4. Місце та значення регіональної інноваційної стратегії
Джерело: [60].

Ідеальним є варіант, коли регіон самостійно визначає інструменти, які можуть забезпечити його інноваційний розвиток. Водночас завжди будуть мати місце ресурсні обмеження і доведеться обирати інструменти, найбільш адекватні щодо регіональної ситуації та визначених пріоритетів. Необхідно відмітити, що певний набір інструментів є у будь-якого регіону, навіть у якого немає бажаного рівня автономії та ресурсного забезпечення (українські регіони), а імпульси до інноваційного розвитку можуть бути надані навіть заходами, які не потребують значних ресурсних вкладень.

Як показує аналіз зарубіжного досвіду цілої низки зарубіжних країн, дієвим та необхідним інструментом, що сприяє інноваційному розвитку регіону, виступає планування інноваційного розвитку, а також, що важливо, інноваційні регіональні стратегії.

У цьому контексті, зокрема, може бути корисним досвід Іспанії. Наприклад, у таких регіонах Іспанії як Кастилія та Леон у 1997 р. було розроблено програму технологічного розвитку, пріоритетами якої були визначені [1]:

- розвиток технологічних та інноваційних структур в регіоні;
- поінформованість населення регіону про технологічні зміни і регіональну інноваційну політику;
- стимулювання інноваційної діяльності компаній стратегічних галузей;
- заходи щодо заохочення співпраці між усіма суб'єктами інноваційного розвитку регіону (освіта – влада – бізнес).

Ці пріоритети інноваційного розвитку регіонів було розроблено «виходячи з розуміння важливості контактів і взаємодії для стимулювання інноваційної діяльності, адже її ефективність визначається, насамперед, взаємовідносинами усіх суб'єктів регіональної інноваційної системи – науково-дослідних інститутів, університетів, підприємств, органів влади, фінансових установ, консалтингових фірм та ін. Ці відносини забезпечують не тільки вирішення певних питань, а й формують відповідне культурне

середовище, без якого неможлива побудова ефективної регіональної інноваційної системи».

Так, у іншій європейській країні – Болгарії – визнано, що інноваційна культура є важливою для інноваційного розвитку регіонів. Регіональними інноваційними програмами цієї країни передбачено формування та сприяння розвитку інноваційно-орієнтованого мислення підприємців, споживачів і громадян. При цьому, як показав досвід, ефективними стали такі заходи як інформаційні дні, наради, круглі столи, семінари, тренінги, консультації, публікація листівок і бюлетенів були визнані найбільш ефективними засобами комунікацій і формування в регіоні творчого потенціалу.

У 2006 році у Сполучених Штатах Америки було ініційовано широкомасштабну державну програму використання інновацій в ході забезпечення розвитку регіону. Метою цієї програми було створення сприятливих умов для інновацій у регіонах, інноваційний розвиток регіонів з урахуванням економічних кадрових ресурсів, а також продемонструвати, що розвиток таланту може керувати економічними трансформаціями у регіональній економіці на всій території Сполучених Штатів [8].

Цілком зрозуміло, що для успішної реалізації вище вказаних пріоритетів та заходів необхідним є розвиток належної інфраструктури. На думку Шовкалюка В., «інноваційна інфраструктура має виконувати в регіонах завдання функціонально повного інноваційного циклу: від розробки інноваційної пропозиції, маркетингу й техніко-економічного обґрунтування до впровадження й комерціалізації новацій» [65, с. 24], саме у зв'язку з цим, необхідним є створення в регіонах об'єктів інфраструктури, що занадто складно, інколи нереально, реалізувати без допомоги та підтримки держави.

Зокрема, одним з дієвих об'єктів такої інфраструктури виступають університети. Так, неймовірно цікавим є досвід Массачусетського технологічного інституту, розташованого в місті Кембридж, штат Массачусетс. Інститут займає лідируючі позиції в областях робототехніки, штучного інтелекту, інженерних програм і програм в сфері інформаційних

технологій, тощо. Це великий інститут (понад 10 500 студентів; близько 1000 викладачів). Центральним елементом інноваційної інфраструктури інституту є Офіс ліцензування технологій. Крім Офісу ліцензування технологій, існують структури і програми, орієнтовані на підтримку досліджень, на розвиток підприємницьких здібностей і стимулювання підприємницької активності.

У окремих регіонах країн Європи успішно функціонують регіональні агентства з технологій та інновацій, які якраз і були створені за підтримки. Ключові завдання таких агенцій систематизовані на рис.1.5.

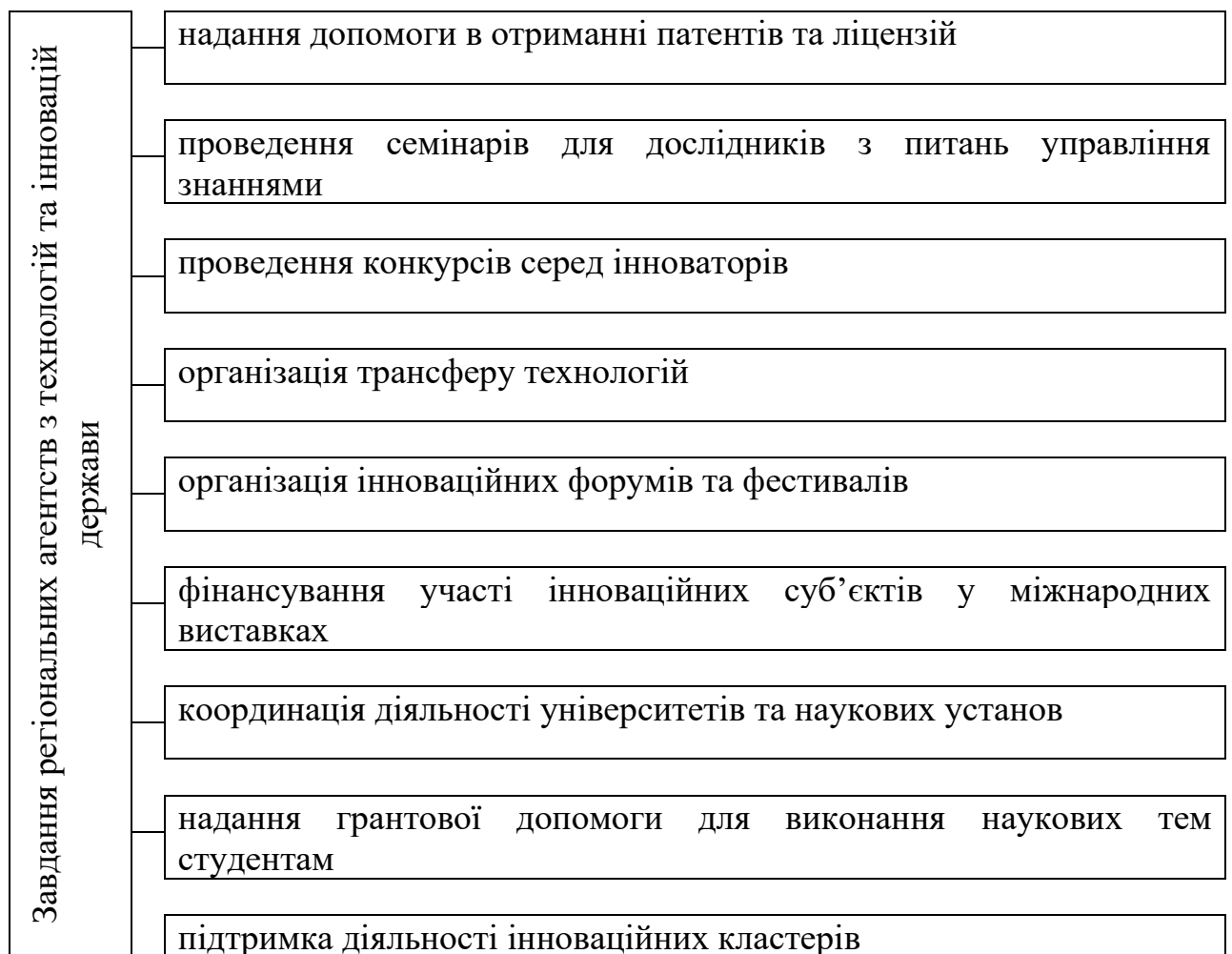

Рисунок 1.5 – Завдання регіональних агентств з технологій та інновацій держави

Примітка. Складено автором за даними [44].

Інноваційна інфраструктура MIT охоплює чотири напрями: розвиток підприємницьких здібностей (Школа менеджменту, Центр підприємництва; Клуб підприємців); стимулювання досліджень (програма взаємодії з

промисловістю; Офіс замовних програм, Підприємницький центр); забезпечення трансферу технологій (Офіс ліцензування технологій, університетський парк); стимулювання підприємницької активності (конкурси, підприємницькі клуби). Можливо, Массачусетський технологічний інститут не є вдалим взірцем для, переважно, невеликих регіональних університетів України, але його досвід дійсно вражає.

У цілому, враховуючи зарубіжний досвід, регіональна інноваційна політика має здійснюватись через розроблення та впровадження інноваційних програм і стратегій та передбачати цілу низку заходів (табл.1.3.).

Таблиця 1.3 – Заходи забезпечення інноваційного розвитку в регіоні

Країна	Заходи
Болгарія	організація ярмарок, виставкових заходів, розміщення в регіонах постійно діючих виставкових салонів; сприяння кадровому забезпеченню інноваційних підприємств шляхом організації тренінгів, семінарів, стажування тощо
Іспанія	розвиток взаємовідносин між різними суб'єктами інноваційної системи регіону – науково-дослідних інститутів, університетів, підприємств, органів влади, фінансових установ, консалтингових фірм
Фінляндія	створення за рахунок бюджетних коштів регіональних інноваційних структур; заходи щодо сприяння кооперації та взаємодії різноманітних суспільних інститутів у здійсненні інновацій (науково-дослідних інститутів, ВНЗ, банків, підприємницьких структур, громадськості та ін.)
США	обмежене втручання держави у розв'язання проблем інноваційного спрямування; налагодження та підтримка стійких зв'язків між освітніми закладами, науково-дослідними установами та бізнес-структурами у вигляді потужних науково-виробничих утворень – технопарків, технополісів, кластерів
Італія	стимулювання інновацій шляхом розміщення в технопарках чи на підприємствах, при вищих навчальних закладах бізнес-інкубаторів за рахунок коштів місцевих бюджетів
Франція	структурна перебудова економіки в окремих регіонах, формування новітнього технологічного базису у промисловості, створення інноваційної інфраструктури на рівні світових стандартів
Японія	значна державна підтримка, співпраця державних структур і корпорацій, налагоджена система комунікацій та обміну інформацією, кооперація і конкуренція корпорацій на різних етапах інноваційного процесу; модель ґрунтується на розвитку прикладних наукових досліджень, на основі яких створюються унікальні зразки нових високоякісних продуктів та технологій у сфері high-tech

Примітка. Складено автором.

Виходячи з аналізу зарубіжного досвіду основними складовими технології розробки і впровадження регіональної інноваційної стратегії є наступні:

- 1) виявлення пріоритетних секторів регіональної економіки;
- 2) аналіз регіональної інноваційної системи та кожного з її елементів (застосовується для виявлення загроз і можливостей, що впливають з економічних можливостей регіону) та її моделювання;
- 3) розкладання стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку регіону на конкретні завдання та напрями діяльності;
- 4) прогнозування економічних та соціальних результатів від реалізації запланованих заходів;
- 5) визначення ресурсів, які необхідні для інвестування в інноваційну сферу регіону з різних джерел – з державного, комунального бюджетів, венчурних фондів чи інших джерел;
- 6) досягнення консенсусу між суб'єктами регіональної інноваційної системи, виконавцями завдань стратегії;
- 7) інформування громадськості про плани, заходи та їх виконання.

Аналіз формувань інноваційних систем у регіонах зарубіжних країн дозволяє зробити певні вибори.

1. При відсутності єдиного підходу та механізму формування та розвитку регіональних інноваційних систем громади для зарубіжних країн (у тому числі США, Франції, Швеції, Великобританії, Німеччини) є посилення інноваційної діяльності господарських суб'єктів, а також процес передачі високих технологій у реальний сектор економіки, стимулювання кооперації між науково-дослідницькими центрами, інститутами, приватними компаніями. При цьому сам процес передачі технологій здійснюється на основі розвитку інноваційної інфраструктури регіону.

2. Змінювати місце тенденції до формування інноваційних центрів (до прикладу, технополісів), визначення та розвиток територіальних кластерів, що сприяють переходу від традиційної економіки до інноваційної діяльності.

3. Більшість моделей інноваційних систем у регіонах має в достатній мірі стійкий комплекс структурних компонентів: система генерацій знань, інфраструктура, підтримка держави, виготовлення та виробництво наукоємної інноваційної продукції, ринок, кластери. При цьому першим компонентом виступає генерування знань та їх трансформація, а завершується - комерціалізація інновацій.

4. Діє система багатоуровневої суттєвої підтримки та диференційовану пільгу для фірми, що навчається у створенні наукоємної продукції та високотехнологічних послуг.

5. Існує генерація діючих механізмів функціонування систем взаємодії та інтелектуально-синергетичних відносин між регіональними компаніями, дослідницькими організаціями та державними організаціями.

6. Об'єднують часті взаємодії та контакти серед регіональної бізнес-еліти, тобто розвиток формальних та неформальних сітьових організацій, а також інтенсивний потік у регіоні венчурного капіталу.

7. Крім встановлення стратегічних пріоритетів регіональної інноваційної політики, регіонального управління (або спеціального органу, імповноваченого) розроблено різні програми фінансування НІОКР, а також заходи щодо регулювання взаємодії серед основних учасників інноваційного процесу в регіоні (у багатьох моделях формування регіональної інноваційної системи).

На даний момент, як показує аналіз, зарубіжними учнями, є наступні основні рекомендації щодо формування та розвитку інноваційної системи в регіоні:

1) безумовною відправною точкою успішного ефективного створення регіональної інноваційної системи є існування в регіоні діючих кластерів, які

об'єднують підприємства малого та середнього бізнесу, або кілька найбільших промислових підприємств;

2) важливішою задачею створення РІС є прийняття комплексу мер по розвитку довгострокових взаємозв'язків між підприємствами та науково-дослідницькими організаціями, ЗВО;

3) необхідність адаптації навчальних програм вузів до вимог та виробничої специфіки інноваційно активних та високотехнологічних підприємств регіональних;

4) слід створювати умови, забезпечуючи притоку кваліфікованих кадрів та інвестиційних ресурсів в інноваційній сфері;

5) дуже важливо активно укріпляти та підтримувати взаємодію між учасниками інноваційної діяльності, а також забезпечувати формування інформаційної середовища для забезпечення інноваційної діяльності;

6) оскільки значна частина інновацій з повною віддачею реалізується новими фірмами, головним компонентом РІС є стаття забезпечення широкої підтримки та співпраці стартап-компанії;

7) при використанні РІС у окремо взятому регіоні слід добровільно вивчити та усвідомити практику реалізації подібних програм у інших регіонах, їх сильних та слабких сторонах;

8) у більшості випадків продуктивне створення регіональних інноваційних систем на базі індикаторів та показників сукупної економічної ефективності, що не відбувається з офіційних територіальних кордонів.

Проведений аналіз авторами дозволяє показати особливості формування інноваційних систем у різних зарубіжних країнах. Так, у Франції накопичений досвід цілеспрямовано проведення політики в інноваційному розвитку економіки регіонів. У країні існують «платформи місцевої ініціативи», які за рахунок встановлення специфічності регіональних або місцевих співтовариств підбирають інструменти, забезпечуючи гарантування стабільного розвитку цієї території. Більша автономія при виборі рішень досягається завдяки регіональному фонду позик, різноманіттю учасників

(експертів, інвесторів, проектів авторів), самостійному визначенню типів, що підтримуються підприємствами та їх спеціалізаціями.

Більшу роль у розвинутих зарубіжних країнах грають наукові та інноваційні парки - місце, де компанії можуть проводити дослідження та розробку, створювати стартапи, використовувати результати досліджень, що знаходяться в університетах, а також місце, де найбільші компанії можуть розміщувати свої дослідницькі відділи або їх частини. Крім наукових парків у зарубіжних країнах розвивається мережа бізнес-інкубаторів, що проводяться на сьогоднішній день дуже високий рівень, тому що вони пропонують бізнес-послуги, життєво необхідні стартапи та компанії на ранніх стадіях розвитку. Для державних з розвинутими інноваційними системами бізнес-інкубатора - це організація, що займається за допомогою молодих комерційних підприємств у реалізації стартап-проектів на всіх етапах становлення: від розробки ідей до її комерціалізації.

Величезне значення для діючої роботи бізнес-інкубатора має не лише комплект і якість, що надаються їм запропонованими, але і складом членів. Важна функція бізнес-інкубатора входить до складу розробника «екосистем» - горизонтальних зв'язків між командами, розміщених у ній планових проектів, можливих інвесторів та найманих співробітників, науково-консультаційних консультацій. І наукові парки, і інкубатори є необхідною частиною інноваційної системи у розвинутих державах світу. Так, у Швеції, в науковому парку Ideon (мегаполіс Ланд), є організація під назвою Technopol, де трудяться спеціалісти в самих різних областях, які мають усі шанси давати високопрофесійні поради. В організації Innovation Bridge - своя специфічна роль у системі допомоги нововведенням. Необхідно відзначити, що в різних частинах Швеції наукові парки трудяться не однаково, а в залежності від того, яка система допомагає інноваціям на місцевому рівні та як вона діє, ефективно. У Стокгольмі, в Kista Science City, є бізнес-інкубатор у сфері інформаційних технологій під назвою Sting (Стокгольмські інновації та зростання). Даний бізнес-інкубатор у вищих ступенях успіху. Він підтримує

будівництво сучасних фірм, залучення найкращих інноваторів та комерсантів, пропонуючи їм високоефективну допомогу у розвитку бізнесу.

Також у Стокгольме є Karolinska Development - організація, яку змогли створити Каролінський інститут для реалізації економічної та консультативної допомоги планам-проекту, що проводить дослідників з цього інституту. Каролінський інститут вважається одним із величезних медичних вузів Європи та найбільшим у Швеції медичним навчальним та дослідницьким центром. Karolinska Development і Каролінський інститут спільно забезпечують доступ до інновацій у регіонах наук про життя, що робиться на досить високому рівні. Організація менеджерів пропонує допомогу з НДДКР на окремих стадіях план-проектів та проведення експертиз, що сприяє просуванню самого інноваційного продукту та разом із цим бізнесом. Там працюють експерти та управляючі проекти з колосальним досвідом роботи у промисловій сфері.

Аналіз зарубіжного досвіду показує, що багато університетів перевтілювались у найбільші науково-інноваційні центри, залучити в сферу своєї діяльності величезну кількість промислових, дослідницьких та торгових організацій, об'єднуючи інтереси багатьох партнерів. У цей час роль інститутів буде вкладено у забезпечення інтеграцій освітнього та наукового процесів методом прикладної зацікавленості в науково-дослідницькій та інноваційній роботі всього кадрового потенціалу організацій освіти: студенти, аспіранти, докторанти, професорсько-викладацькі склади, наукові співробітники, спеціалісти з інноваційного управління.

Інтеграція університетів та промисловість необхідні у цілях формування баз для наукових видання та підготовки конкурентоспроможних фахівців сучасної науки та виробництва. Почвой для інноваційної системи США є як інститут. Значну роль в інноваційній системі США грають дослідницькі вузи, зайняті розробником певного напрямку прикладної науки. Базові інститути США, що представляють науково-освітні центральні федеральні значення, в основному виконують потужну силу становлення

регіонів через формування при них технопарків. Так, перший науково-технічний парк був створений у Стендфордському університеті та створив приємні умови для своєї діяльності, як низька орендна плата, наявність венчурного фінансування та тісне співробітництво з технологічними компаніями та університетами. Необхідно відзначити, що в США розвивається система взаємодії між університетами та приватними компаніями. Зокрема, Массачусетський технологічний університет має зв'язки майже з 300 корпораціями, а більш половини з них - найбільші в США. Як показує практика, у США також у крузі університетів створюються дослідницькі парки як форма інтегрованого розвитку науки, освіти та бізнесу. Велике увагу в країні відводиться трансферу інновацій, організація яких здійснюється як університетами, так і приватними корпораціями. Трансфер інновацій у США - один із найважливіших інструментів, який дозволяє заробляти гроші та створювати нові робочі місця.

Крім того, у США використовується ефективна система фінансування інноваційних процесів. Організація фінансування інноваційної роботи та наукових розробок реалізується через договори та гарантії, але під строгим муніципальним спостереженням. Контрактна система та система грантів надають можливість фірмі самостійно сформувати та визначити пріоритетні напрямки в областях нововведеної та науково-технічної діяльності. Одним з методів фінансування інноваційної роботи в США вважаються та венчурні фонди. У свій час навіть такі «гіганти» високих технологій, як Apple Computers, Microsoft, Sun Microsystems, Intel, на етапі їх повернення були профінансовані саме венчурними фондами. Ще одним фінансовим джерелом інноваційної діяльності в країні враховуються всі можливі кредитні програми, засоби, що мають усі шанси, надаються під залог майна для становлення, розвитку та реконструкції компаній, допомоги інноваційному підприємництву.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Загальна характеристика основних показників інноваційного розвитку області

Хмельницька область почала своє існування із таких історичних подій. 22 вересня 1937 року Постановою ЦВК СРСР було утворено Кам'янець-Подільську область з центром у місті Кам'янці-Подільському. Новоутворена область займала площу 20541 кв. км., у якій проживало 1615,4 тис. осіб. У травні 1941 року обласний центр з міста Кам'янця-Подільського було перенесено до міста Проскурова. У роки окупації територія області увійшла до складу генеральної округи Волинь – Поділля. Зараз Хмельницька область об'єднує 20 районів, 1451 населені пункти та 26 об'єднаних територіальних громад.

Докорінні зміни відбулися в економіці області у процесі реформ за роки незалежності України. Прослідкуємо динаміку основних показників Хмельницької області за 2016-2018 роки (табл.2.1.)

Таблиця 2.1.

Основні показники соціально-економічного розвитку Хмельницької області у 2016-2018 роках

Назва показника	2016	2017	2018	Темп росту, 2016/2018, %
Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	15,8	12,1	12,9	81,6
Середньомісячна заробітна плата одного працівника номінальна, грн	3927	5791	7199	183,3
Заборгованість із виплати заробітної плати – усього, тис.грн	2036,7	6473,3	12933,6	635,0
Обсяг реалізованої промислової продукції ¹ , тис.грн	28925216,5	34255727,2	39543388,1	136,7

Продовження табл.2.1.

Обсяг виробленої будівельної продукції, тис.грн	1566966	2198878	3259291	208,0
Експорт товарів, млн.дол. США	275,4	423,9	582,5	211,5
Імпорт товарів, млн.дол. США	293,8	378,3	413,3	140,7
Сальдо ¹ (+,-)	-18,4	45,6	169,2	х
Вантажооборот, млн.ткм	1727,3	1630,0	1540,5	89,2
Пасажирооборот, млн.пас.км	1125,2	1111,9	1015,8	90,3
Оборот роздрібною торгівлі, млн.грн	29050,0	20369,0	20551,0	70,7

Примітка. Складено автором за даними Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

Як бачимо з таблиці 2.1., неоднозначною є динаміка основних показників соціально-економічного розвитку Хмельницької області. Безперечно позитивними є тенденції зменшення чисельності зареєстрованих безробітних (на 18,4%), суттєвого збільшення номінальної заробітної плати на одного працівника (на 83,3%), зростання обсягів реалізованої промислової продукції (на 36,7%), виробленої будівельної продукції (на 108%), інтенсифікації експорту (на 111,5%) та імпорту (на 40,7) (при цьому темпи зростання експортних операцій більші за імпортні).

Поряд з цим, негативним явищем є стрімке зростання заборгованості із виплати заробітної плати, зниження масштабів транспортних операцій (вантажооборот знизився на 10,8%, пасажирооборот на 9,7%), а також обсягів роздрібною торгівлі (на 29,3%).

Зосередимо окрему увагу на показниках, які безпосередньо стосуються інновацій, наукових досліджень та рівня інноваційної активності підприємств промисловості області. При цьому цікаво буде порівняти окремі показники Хмельницької області з відповідними параметрами інших областей України.

Так, зокрема, чисельність працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок у 2018 році у Хмельницькій області становила 348 осіб, тоді як найбільшим цей показник був у Харківській (14226 осіб), Дніпропетровській (8658 осіб) областях та м.Києві (40113 осіб). У місті

Хмельницькому у 2018 році чисельність науковців склала 348 осіб, що становить лише 0,4% від загальної чисельності по Україні.

Таблиця 2.2.

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок за регіонами у 2018 році

Регіон	Кількість працівників - усього	У тому числі				
		з них мають науковий ступінь		дослідники	техніки	Допоміжний персонал
		доктора наук	доктора філософії (кандидата наук)			
Україна	88128	7043	18806	57630	8553	21945
Вінницька	625	65	214	447	93	85
Волинська	317	36	116	265	37	15
Дніпропетровська	8658	383	1018	5216	1887	1555
Донецька	226	25	40	158	42	26
Житомирська	367	34	118	244	61	62
Закарпатська	526	45	117	314	19	193
Запорізька	3913	78	215	1295	404	2214
Івано-Франківська	600	59	132	492	33	75
Київська	1798	85	308	1098	233	467
Кіровоградська	467	11	67	353	41	73
Луганська	301	12	33	168	45	88
Львівська	4869	585	1771	3862	244	763
Миколаївська	2116	93	286	1073	143	900
Одеська	2548	265	631	1818	227	503
Полтавська	1016	79	360	763	99	154
Рівненська	340	46	102	232	46	62
Сумська	1638	86	289	888	396	354
Тернопільська	345	55	110	293	26	26
Харківська	14226	1008	2915	9528	1493	3205
Херсонська	699	51	180	472	86	141
Хмельницька	348	32	115	295	22	31
Черкаська	676	50	129	449	124	103
Чернівецька	731	94	251	569	48	114
Чернігівська	665	8	89	265	46	354
м. Київ	40113	3758	9200	27073	2658	10382

Примітка. Складено на основі даних Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

На нашу думку, така ситуація склалась тому, що традиційно, історично наукові осередки формувались навколо великих, у тому числі, промислово розвинутих міст. Якщо порівнювати динаміку чисельності працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу у Хмельницькій за період з 2010 по 2018 рік, то можемо

прослідкувати стрімке падіння, 950 осіб до 348, тобто в 2,7 рази. Особливе падіння відбулось з числа науковців, які займаються прикладними дослідженнями (дослідники, техніки) (табл.2.3.).

Таблиця 2.3.

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу у Хмельницькій області

(осіб)

Роки	Кількість працівників – усього	У тому числі				
		з них мають науковий ступінь		дослідники	техніки	допоміжний персонал
		доктора наук	доктора філософії/ кандидата наук			
2010	950	52	427	665	229	56
2011	925	59	431	653	218	54
2012	460	39	114	349	29	82
2013	434	38	115	325	46	63
2014	439	37	115	362	55	22
2015	368	36	129	283	58	27
2016	321	27	96	251	35	35
2017	380	38	122	321	20	39
2018	348	32	115	295	22	31

Примітка. Складено на основі даних Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

Поряд з цим, витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у Хмельницькій області у період 2010-2018 рр. значно збільшилися, це стало можливим, в основному, за рахунок збільшення фінансування фундаментальних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок (табл.2.4.).

Таблиця 2.4.

Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у Хмельницькій області

(тис.грн)

Роки	Обсяг витрат – усього	У тому числі на виконання		
		фундаментальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	науково-технічних (експериментальних) розробок
2010	6164,0	1247,8	3570,2	1346,0
2011	7389,8	1574,5	4230,2	1585,1
2012	13932,6	1664,2	10487,0	1781,4
2013	12715,5	1969,9	9813,4	932,2
2014	14485,8	2269,8	9758,8	2457,2
2015	15445,1	2512,9	10841,9	2090,3

Продовження табл.2.4.

2016	12959,2	8664,6	1844,1	2450,5
2017	17510,0	13278,8	974,5	3256,7
2018	21286,9	14884,6	2722,4	3679,9

Примітка. Складено на основі даних Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

Якщо ж порівнювати ці витрати з обсягами витрат у інших областях України, то теж бачимо суттєве відставання. Серед лідерів – Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області та м.Київ, Хмельниччина – четверта з кінця (випередила лише Волинську, Донецьку¹, Рівненську області) (табл.2.5.).

Таблиця 2.5.

Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт за регіонами України

(млн.грн)

Регіон	Усього, у фактичних цінах	У тому числі на виконання		
		фундаментальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	науково-технічних (експериментальних) розробок
Україна	16773,7	3756,5	3568,3	9448,9
Вінницька	49,1	22,4	15,5	11,2
Волинська	18,4	6,8	5,0	6,6
Дніпропетровська	2029,8	148,8	147,9	1733,1
Донецька	16,2	5,0	6,6	4,6
Житомирська	30,6	11,4	10,8	8,4
Закарпатська	75,1	19,3	30,1	25,7
Запорізька	1387,9	15,8	198,2	1173,9
Івано-Франківська	47,9	4,4	34,2	9,3
Київська	410,8	95,0	132,7	183,1
Кіровоградська	100,8	3,3	9,4	88,1
Луганська	36,9	3,1	17,8	16,0
Львівська	426,8	187,9	126,2	112,7
Миколаївська	330,7	36,0	34,3	260,4
Одеська	299,2	107,6	94,9	96,7
Полтавська	80,7	25,4	25,9	29,4
Рівненська	19,3	6,0	11,0	2,4
Сумська	182,4	19,3	50,0	113,1
Тернопільська	30,2	6,2	20,6	3,4
Харківська	3144,4	570,7	614,4	1959,3
Херсонська	81,2	23,6	53,6	4,0
Хмельницька	21,3	14,9	2,7	3,7

¹ Дані наведені без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій області.

Продовження табл.2.5.

Черкаська	98,6	27,8	35,8	34,9
Чернівецька	87,9	25,6	56,0	6,3
Чернігівська	49,3	9,1	24,3	15,9
м. Київ	7718,2	2361,1	1810,4	3546,7

Примітка. Складено на основі даних Державної служби статистики України.

На окрему увагу заслуговує питання джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України. Як бачимо, переважно фінансування інновацій відбувається за рахунок власних джерел. Звертаємо увагу на вкрай низьку підтримку (на відміну від зарубіжного досвіду, що ми наводили у першому розділі) з боку держави (табл.2.6.).

Таблиця 2.6.

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України^{1,2,3}

Роки	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	інвесторів-нерезидентів	інших джерел
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10821,0	7969,7	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0

Примітка. 1 Дані за 2000-2014 роки наведені по юридичних особах та їх відокремлених підрозділах, які здійснювали промислову діяльність. 2 Дані за 2014-2018 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. 3 Дані за 2015-2018 роки наведені по юридичних особах, які здійснювали промислову діяльність, із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше. 4. Складено на основі даних Державної служби статистики України.

Дані таблиці 2.7. свідчать про те, що Хмельницькій області з джерелами фінансування склалась така ж ситуація, що і в Україні у цілому; з тією різницею, що взагалі відсутні кошти вітчизняних та зарубіжних інвесторів.

Таблиця 2.7.

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств
Хмельницької області

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	вітчизняних інвесторів	іноземних інвесторів	інші джерела
2007	91948,2	81090,2	–	–	10858,0
2008	179490,7	149911,3	–	–	29579,4
2009	1086021,6	12863,6	–	606866,0	466292,0
2010	749588,2	31929,0	–	213992,0	501773,0
2011	898520,2	91673,8	–	24474,6	782371,8
2012	225196,2	65822,3	–	733,9	158640,0
2013	113120,1	94305,8	–	–	18814,3
2014	133121,2	76291,2	–	–	56830,0
2015 ¹	66659,4	54952,0	–	–	11707,4
2017 ²	24552,5	23547,9	–	–	1004,6

Примітка. 1 Починаючи з 2015 року, безпосереднє порівняння даних з аналогічними даними попередніх років є некоректним у зв'язку зі змінами в організації та проведенні державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства. 2 Періодичність проведення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства змінена з «річної» на «один раз на два роки», починаючи з 2015 року. 3. Складено на основі даних Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

Описані вище тенденції сформували цілком логічну основу для показника інноваційної активності промислових підприємств Хмельницької області. Так, станом на 2017 рік питома вага підприємств Хмельниччини, що займалися інноваціями становила лише 5,7%. Найбільшим це значення було у 2011 та 2012 роках і становило 22,3% та 22,5% відповідно.

Показники впровадження інновацій на промислових підприємствах Хмельницької області також не надто високі. Переважна кількість інновацій, що впроваджуються, стосуються нових технологічних процесів та ресурсозбереження. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової області становить 0,1%.

Таблиця 2.8.

Інноваційна активність промислових підприємств Хмельницької області

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками					
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР			
	%	тис.грн						
2007	7,3	91948,2	28,2	2,0	26,2	1,1	64310,1	27608,8
2008	4,2	179490,7	4,0	4,0	–	–	47105,5	132381,2
2009	6,1	1086021,6	5,0	–	5,0	–	21017,1	1064999,5
2010	16,9	749588,2	17,5	–	17,5	–	58723,4	690847,3
2011	22,3	898520,2	–	–	–	–	93741,2	804779,0
2012	22,5	225196,2	151,9	–	151,9	–	96313,0	128731,3
2013	18,2	113120,1	–	–	–	35,5	109367,0	3717,6
2014	11,0	133121,2	–	–	–	191,3	128533,2	4396,7
2015 ¹	12,3	66659,4	–	–	–	–	63356,6	3302,8
2017 ²	5,7	24552,5	1004,6	1004,6	–	–	22282,3	1265,6

Примітка. 1 Починаючи з 2015 року, безпосереднє порівняння даних з аналогічними даними попередніх років є некоректним у зв'язку зі змінами в організації та проведенні державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства. 2 Періодичність проведення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства змінена з "річної" на "один раз на два роки", починаючи з 2015 року. 3. Складено на основі даних Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

Хмельницька область має послабити свою залежність від традиційних секторів економіки із низьким рівнем доданої вартості. Хоча може здаватися, що великі міста (Нетішин, Славута, Шепетівка, Старокостянтинів, Хмельницький і Кам'янець-Подільський) змогли розвинути економічну діяльність у різних підгалузях, очевидно, що результат цього процесу є незадовільним з огляду на характер таких підгалузей (легка промисловість), низьку продуктивність і застарілі технології, брак нових продуктів, що були б цікавими для ринку, та загальну орієнтацію промисловості на задоволення потреб регіону (зокрема виробництво будівельних матеріалів та деякі підприємства металургії та сільськогосподарського машинобудування).

Таблиця 2.9.

Впровадження інновацій на промислових підприємствах Хмельницької області

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації ¹ , %	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од	У т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих	Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції, од	У т.ч. нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової ² , %
2007	6,4	8	4	7	5	1,2
2008	3,9	16	10	8	3	0,6
2009	5,1	14	5	14	5	0,5
2010	16,0	42	19	36	13	0,3
2011	20,9	44	14	43	12	2,1
2012	22,2	32	11	27	6	2,3
2013	17,9	24	5	23	9	1,6
2014	9,9	11	4	11	5	0,9
2015	12,3	9	6	24	13	0,7
2017³	5,7	7	2	7	5	0,1

Примітка. 1 Починаючи з 2015 року, безпосереднє порівняння даних з аналогічними даними попередніх років є некоректним у зв'язку зі змінами в організації та проведенні державного статистичного спостереження щодо іноваційної діяльності промислового підприємства. 2 Періодичність проведення державного статистичного спостереження щодо іноваційної діяльності промислового підприємства змінена з "річної" на "один раз на два роки", починаючи з 2015 року. 3. Складено на основі даних Головного управління Державної служби статистики України у Хмельницькій області.

Крім того, зрозуміло, що брак свіжого капіталу (інвестицій) та слабкість сфери послуг ведуть до зниження доходів регіону та частки ВРП у структурі ВВП України.

Таким чином, існує необхідність підвищення продуктивності та цінності підприємств на основі комплексного підходу, що передбачає цілеспрямовану підтримку інвестицій у впровадження інновацій, поліпшення менеджменту, безперервне навчання працівників й удосконалення виробничих процесів на основі технологічної модернізації, включаючи інвестиції в економію енергії та забезпечення екологічності. Для формування економіки на основі знань та зміцнення конкурентоспроможності регіону має бути забезпечено організаційне та просторове зміцнення іноваційного потенціалу, поширення інновацій та спрямування інформацій, технологій та інших іноваційних знань безпосередньо суб'єктам господарювання.

2.2. Організаційне та програмне забезпечення стратегічного планування інноваційного розвитку області

Управління інноваційним розвитком на рівні області здійснюється Департаментом економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Хмельницької обласної державної адміністрації. Департамент є структурним підрозділом обласної державної адміністрації, та, у межах Хмельницької області, забезпечує виконання покладених на нього завдань з питань реалізації єдиної державної політики економічного і соціального розвитку, цінової, інвестиційної, регіональної політики, зовнішньоекономічної політики і розвитку міжнародного регіонального співробітництва, державної політики у сфері торгівлі, державної політики з питань розвитку підприємництва, транспорту та інфраструктури.

Основні завдання департаменту корелюють із необхідністю забезпечення реалізації: державної політики економічного і соціального розвитку; державної цінової політики; державної промислової політики; державної регіональної політики; державної політики у сфері інвестиційної діяльності та державно-приватного партнерства; державної політики з питань розвитку підприємництва; державної регуляторної політики, ліцензування, дозвільної системи; державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг; державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави; єдиної державної зовнішньоекономічної політики та міжнародного співробітництва.

Як бачимо, у частині забезпечення інноваційного розвитку департамент організовує роботу щодо розроблення і здійснення заходів для покращення інвестиційного та інноваційного клімату регіону у відповідних сферах; бере участь у підготовці пропозицій щодо визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Важливо відмітити, що у Хмельницькій області відсутня регіональна програма або стратегія забезпечення інноваційного розвитку. Цілком очевидно, що цей факт може означати відсутність у керівництва області

цілісного уявлення щодо основних завдань, викликів, пріоритетів та перспектив такого розвитку у довгостроковій перспективі. Проте справедливо відмітити, що ключові аспекти, пов'язані із забезпеченням інноваційного розвитку Хмельницької області визначені у цілій низці документів, а саме:

- 1) щорічних програмах соціально-економічного розвитку Хмельницької області;
- 2) Програмі розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2019 – 2020 роки;
- 3) Програмі залучення інвестицій в економіку Хмельницької області на 2011 - 2020 роки;
- 4) Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 роки тощо.

Для прикладу, у Програмі соціально-економічного розвитку Хмельницької області на 2019 рік проблему інноваційного розвитку області актуалізовано вже в першому абзаці. Зокрема, зазначено, що програма «передбачає розвиток провідних галузей економіки, високотехнологічних виробництв, сприяння інноваційно-інвестиційній діяльності підприємств, впровадженню енерго- та ресурсозберігаючих технологій; залученню інвестицій і створенню умов для розвитку підприємництва у пріоритетних галузях економіки; формуванню сучасної інфраструктури споживчого ринку; збільшенню грошових доходів та підвищенню економічної активності і забезпеченню зайнятості населення...».

Також цілком слушно зауважено, що пріоритетною ціллю цієї програми, поряд з іншим, «інноваційно-інвестиційне спрямування просторового розвитку територій та регіону в цілому через оптимальне узгодження потреб, ресурсів, інноваційних технік та технологій та направлення їх на вирішення пріоритетних проблем регіону, що, у результаті, стане в подальшому основою досягнення мети».

Поряд з цим, у ключовим завданням, визначеним у Програмі залучення інвестицій в економіку Хмельницької області на 2011-2020 роки щодо інноваційного розвитку є «інноваційно-інвестиційне спрямування просторового розвитку територій та регіону в цілому через оптимальне узгодження потреб, ресурсів, інноваційних технік та технологій та направлення їх на вирішення пріоритетних проблем регіону, що, у результаті, стане в подальшому основою досягнення мети». При цьому підкреслено пріоритетну необхідність залучення інноваційних технік та технологій в усіх галузях економіки області (а особливо у с/г, промисловості, сфері послуг).

У визначених програмних документах у частині забезпечення інноваційного розвитку визначено необхідність розвитку промисловості та сфери послуг із високою доданою вартістю; покращення структури підгалузей економіки за рахунок тієї продукції, що має найбільший попит на ринку; підтримки економіки за рахунок підвищення рівня знань та кваліфікації робочої сили. Досягнути цьому можливо за рахунок зміцнення інноваційного потенціалу відповідно до потреб виробництва та поліпшення умов для залучення інвестицій.

У підсумку передбачається створення умов для забезпечити привабливості Хмельниччини для інвестицій шляхом зміцнення конкурентоспроможності підприємств (за рахунок технологій, інновацій та формування кластерів), гнучкості робочої сили (на основі знань і кваліфікації), створення сприятливої політично-адміністративної ситуації в регіоні та налагодження надання кращих адміністративних послуг інвесторам, ніж у сусідніх регіонах.

Протягом останніх 10 років, незважаючи на прояви світової фінансової кризи, що негативно вплинули на інноваційну активність підприємств області, реалізовувались масштабні інвестиційно-інноваційні проекти, зокрема:

- проект по переходу з “мокрого” способу виробництва цементу на “сухий” на ВАТ “Подільський цемент”, що дасть можливість знизити

енергозатрати на 45-46%, значно зменшивши собівартість цементу. Масштабна модернізація підприємства покращить умови праці, матиме позитивний ефект для довкілля через зниження викидів пилу та шкідливих газів. Орієнтовна вартість проекту – 100,0 млн. євро;

- введення в дію нової технологічної лінії по виготовленню кубовидного щебеню на ВАТ “Старокостянтинівський спеціалізований кар’єр” (Старокостянтинівський район), що дозволило підвищити якість продукції, збільшити її випуск та створити нові робочі місця. Вартість проекту – 1,5 млн. гривень;

- введення в дію та організація повного технологічного процесу виготовлення санітарно-керамічних виробів на рівні сучасного Європейського технологічного виробництва у цеху №6 ЗАТ “Славутський комбінат “Будфарфор” та інші.

Використовується важливий ресурс підвищення інвестиційно-інноваційної активності підприємств через формування інноваційної інфраструктури шляхом співпраці органів виконавчої влади та самоврядування з об’єднаннями підприємств, надання допомоги по створенню центрів сприяння трансферу та комерціалізації технологій у формі технопаркових структур.

Так, за сприянням проекту “Економічний розвиток міст” USAID та за підтримки Хмельницької облдержадміністрації та виконавчого комітету Кам’янець-Подільської міської ради реалізується проект по створенню та розвитку Кам’янець-Подільського інвестиційно-промислового парку. Кам’янець-Подільський інвестиційно-промисловий парк охоплює територію площею близько 202 га. Він має зручну транспортну розв’язку між гілкою південно-західної залізниці та міжнародною трасою Бухарест-Київ.

У структуру інвестиційно-промислового парку входять: вільні земельні ділянки для промислового будівництва; діючі промислові підприємства, що мають вільні виробничі та складські приміщення (ВАТ “Мотор”, ВАТ “Сільмаш”, ЗАТ “Нива”); незавершене будівництво лікєро-горілчаного

заводу; зона розвитку малого бізнесу та туристично-рекреаційної інфраструктури. Реалізація інвестиційних проектів промислового парку має підтримку через систему пільг та преференцій економіко-правового характеру. Упроваджувались заходи з покращення рівня інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності.

Протягом 2016 року Регіональним фондом підтримки підприємництва по Хмельницькій області надано фінансову допомогу 3-ом суб'єктам господарювання на суму 900,0 тис. грн., бізнес-проектами яких передбачено:

- вирощування нових видів овочів і баштанних культур з нарощуванням виробничих потужностей для переробки сільськогосподарської продукції;

- впровадження інновацій у виробництво, освоєння та розробку нових високотехнологічних вітчизняних миючих засобів, зокрема безфосфатного характеру, із відповідним розширенням ринку збут;

- переробка сільськогосподарської продукції та впровадження інновацій у виробництво хлібобулочних та борошняних виробів.

Щороку здійснюється організація навчання та підвищення кваліфікації працівників місцевих органів влади, відповідальних за реалізацію державної інвестиційної та зовнішньоекономічної політики у регіоні. У його рамках Питання інвестиційної підтримки малого та середнього бізнесу розкривалися в процесі висвітлення тем:

- «Проектна діяльність – важлива складова розвитку громади» (40 осіб – бухгалтери, юристи, працівники відповідальні за організаційну роботу ОТГ та 9 осіб – старости ОТГ);

- «Впровадження інноваційно-інвестиційного процесу в регіоні та перспективи впровадження енергозберігаючих технологій» (18 осіб – спеціалісти управлінь, відділів економіки райдержадміністрацій).

05-09 грудня 2016 року представники Хмельницької міської ради взяли участь у вступному семінарі міжнародної навчальної програми у м. Скоп'є (Македонія), в рамках тренінгової програми “Посилення місцевої демократії

та урбаністичного розвитку за допомогою підходу SymbioCity” для представників українських муніципалітетів, організований Шведським міжнародним центром місцевої демократії у співпраці з SKL International (Шведською асоціацією місцевих органів влади і регіонів) за фінансової підтримки шведського агентства з питань міжнародного розвитку SIDA. Програмою передбачено участь команди від міста в 5 тренінгових сесіях і підготовка комплексного проекту для впровадження стратегії сталого розвитку міста за системою SymbioCity.

Розроблено та постійно оновлюються інвестиційні паспорти області, районів, міст обласного значення з відповідними додатками, зокрема, переліками земельних ділянок, які пропонуються для будівництва промислових об’єктів, туристично-рекреаційних комплексів, об’єктів торгівлі чи інших видів економічної діяльності; наявних виробничих та офісних приміщень, які можуть використовуватися інвесторами під промислові об’єкти, туристичні та відпочинкові комплекси, торгові та офісні центри; промислових майданчиків; відкритих акціонерних товариств, які діють на території району (міста); підприємств, які знаходяться у процесі банкрутства тощо. Забезпечувалося розміщення матеріалів іноземною мовою, спрямованих на популяризацію інвестиційного потенціалу регіону на офіційних веб-сайтах органів місцевої виконавчої влади та самоврядування.

Важливим також є надання організаційної підтримки створенню об’єктів інфраструктури підтримки підприємництва (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні центри тощо). Станом на початок досліджуваного періоду, тобто на 01.01.2017 року в області функціонують 3 бізнес-центри, бізнес-інкубатор, 2 технопарки, 3 лізингові центри, фонд підтримки підприємництва, інвестиційний та інноваційний фонди.

Не залишаються осторонь проблем інноваційного розвитку і сільські території. Наприклад, кластер сільського туризму “Оберіг” об’єднує осіб, які працюють для розвитку громади та впроваджують інноваційну технологію розвитку сільського туризму у с. Гриців (Шепетівський район).

Наказом МОН України № 37 від 21.01.2016 року на базі Хмельницького державного центру науки, інновацій та інформатизації, який знаходиться в процесі реорганізації шляхом злиття з Донецьким національним університетом, створено бізнес-інноваційний центр Донецького національного університету. Після проходження всіх необхідних процедур, на базі Центру планується проводити:

- координацію роботи в регіоні щодо створення, користування, зберігання та поширення національних ресурсів науково-технічної інформації;

- заходи щодо формування національних інформаційних ресурсів з науково-технічної та інноваційної діяльності і засобів доступу до них;

- інформаційно-аналітичне обслуговування потреб усіх категорій користувачів (органів державної влади, науковців, підприємців, студентів), надання їм найбільш повної та точної інформації за їх профілями інтересів та інформаційними запитами;

- заходи з комерціалізації результатів наукових досліджень ДонНУ та просування їх на ринок технологій.

Впродовж 2016 року на базі відділу “Студентський бізнес-центр” Хмельницького університету управління та права проводились тренінги з питань заснування та ведення бізнесу, фінансового менеджменту, управління кадрами та інноваційно-інвестиційною діяльністю для студентів факультету управління та економіки.

Також постійно проводилась робота з популяризації промислових підприємств області, в тому числі інноваційно-активних, проводиться постійно. На зустрічах з іноземними делегаціями презентується інформація про підприємства та їх продукцію. Підприємства запрошуються до участі у різнопланових зустрічах з представниками бізнесу країн СНД, Західної Європи, які проводяться у Хмельницькій торгово-промисловій палаті, а також у Всеукраїнських та Міжнародних виставках.

З метою підвищення ефективності впровадження інноваційної діяльності та трансферу технологій в регіоні та реалізації програм інноваційного розвитку в області створено інноваційну інфраструктуру, яку складають Хмельницький державний центр науки, інновацій та інформатизації та підрозділи з питань інноваційної діяльності на базі вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та інноваційно-активні підприємства.

Хмельницьким центром науки, інновацій та інформатизації створено базу даних наукового, промислового та інноваційного потенціалу області, поповнюється довідково-інформаційна та документальна база для всебічного інформаційного забезпечення суб'єктів науково-технічної та інноваційної діяльності на всіх етапах інноваційного процесу. Інноваційна діяльність навчальних закладів Хмельницької області пов'язана із наданням науково-технічних послуг та впровадженні раніше виконаних наукових розробок.

На 01 січня 2017 року, за даними ДП “Хмельницькстандартметрологія”, в області діють сертифіковані системи управління: системи управління якістю (СУЯ) на 53 підприємствах, сертифіковані системи ДСТУ ISO 9000, ДСТУ ISO 2200 та HACCP – на 20 підприємствах. Протягом звітнього періоду фахівцями ДП “Хмельницькстандартметрологія” надавалася методична допомога підприємствам з питань впровадження технічних регламентів, а саме: ДП “Новатор”, ПП “Аслве-Текстиль”, ПАТ “Славутський комбінат “Будфарфор”, ФОП Пшенишнюк В. Д., ПП “Славія”, ПП “КОННЕКТ”.

У 2017 році в області питома вага промислових підприємств, що займалися інноваціями становила 5,7 відсотка. На інноваційну діяльність ними спрямовано 24,5 млн. грн., з них за рахунок власних коштів – 23,5 млн. гривень. На інноваційну діяльність було спрямовано 90,8% від загального обсягу витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, пов'язаних з впровадженням інновацій. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової

становила 0,1 відсотка. Загалом, впроваджено 7 нових технологічних процесів, в тому числі 2 маловідходних, ресурсозберігаючих; освоєно 7 інноваційних видів продукції, 5 з яких – нові види техніки (машин, устаткування, приладів, апаратів тощо). Освоєно виробництво нових видів продукції наступними підприємствами: ТОВ «РМЗ БІЛЕКО», філією ТОВ «Агробізнес», ТОВ «МАНН+ХУММЕЛЬ ФТ УКРАЇНА», ДП «Красилівський агрегатний завод», ТОВ «Красилівагромаш», ТОВ «Завод «Атонмаш», ТОВ «Науково-виробничої компанії «Екофарм» та ПП «ПАКТ».

Проведено модернізацію та технічне переоснащення виробництва підприємствами: ДП «Нігинський кар'єр», ТОВ «МАНН+ХУММЕЛЬ ФТ УКРАЇНА», ДП «Красилівський агрегатний завод», ТОВ «Красилівагромаш», ТОВ «Агропартнер-1», ТОВ СП «Екометал», ПП «Дживальдіс», ТОВ «Науково-виробничої компанії «Екофарм», ТОВ «Тін Імпекс», Кам'янець-Подільське учбово-виробниче підприємство Українського Товариства глухих та ДП «Шепетівський ремонтний завод».

Постійно надавалися методичні рекомендації промисловим підприємствам області (на заслуховуваннях голів райдержадміністрацій, міських (міст обласного значення) голів, виїзних засіданнях) щодо необхідності впровадження нових енерго- та ресурсозберігаючих технологій і технологічних процесів, урізноманітнення асортименту продукції шляхом освоєння нових видів продукції тощо.

Оновлено рекламно-іміджеву продукцію та інформаційно-презентаційні матеріали про область та її адміністративно-територіальні одиниці, зокрема: Інвестиційний паспорт Хмельницької області, Каталог експортного потенціалу Хмельницької області, презентаційний буклет «Хмельниччина запрошує», рекламно-іміджеві продукти щодо потенційної привабливості регіону. Матеріали щодо інвестиційного потенціалу, привабливих інвестиційних пропозицій області надсилалися для їх публікації на сторінках різнопланових друкованих видань, включення до електронних каталогів, довідників тощо. Також презентаційна продукція направлялася

Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest, торговельно-економічним місцям при дипломатичних представництвах України за кордоном для її подальшого поширення та розміщення на офіційних сайтах зазначених установ. Підприємствами району також здійснювалося виготовлення рекламно-іміджевої продукції та інформаційно-презентаційних матеріалів, які розповсюджуються під час виставково-ярмаркових заходів, інвестиційних форумів, бізнес-зустрічей, ділових візитів тощо.

У 2018 році оновлено та узагальнено інформацію про наявні ресурси та потреби районів і міст обласного значення в інвестиціях, інженерно-технічну інфраструктуру промислових майданчиків, інших будівель і споруд, земельних ділянок, що можуть бути запропоновані інвесторам для реалізації інвестиційних проектів. Об'єкти для інвестування та розроблені інвестиційні пропозиції регіону згруповані в Інвестиційному паспорті Хмельницької області. Зокрема, на офіційному сайті облдержадміністрації розміщено переліки земельних ділянок Greenfield та вільних виробничих приміщень області Brownfield, які можуть бути запропоновані для реалізації інвестиційних проектів (94 об'єкти). З метою включення інформації щодо інвестиційних ресурсів області до інтерактивної інвестиційної карти України Офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest надано анкети 101 земельної ділянки регіону, які можуть бути запропоновані потенційним інвесторам. Сформовано реєстр інвестиційних проектів/пропозицій, що є перспективними для реалізації у Хмельницькій області (51 проект/пропозиція).

26-27 квітня 2018 року на запрошення Голови Програмної Ради Економічного Форуму та Президента міста Краків прийнято участь у IV Європейському Конгресі Самоврядування. 24-25 вересня 2018 року делегація Хмельницької облдержадміністрації взяла участь у VII Конгресі Ініціатив

Східної Європи м. Люблін Республіки Польща. Візити посприяли активізації міжрегіонального співробітництва та розширенню торговельно-економічних, науково-технічних і культурних зв'язків між Хмельницькою областю та Польською Республікою. Голова Хмельницької обласної ради та голова Чемеровецької об'єднаної територіальної громади у рамках ініціативи «Рівний рівному» презентували Хмельницьку область у Брюсселі. 24-26 травня 2018 року представники Хмельницької міської ради та товаровиробники міста взяли участь у міжнародній конференції «World Manufacturing Convention», яка проходила в м. Хефей (Китай).

18-22 червня 2018 року делегація представників бізнесу міста Хмельницький взяла участь у Фестивалі їжі та культур Шовкового Шляху у м. Цзяюйгуань (Китай). На заході було представлено продукцію подільських виробників: ТМ Насолода, ТОВ «Sunny Food», Сироварня Іберія, ПрАТ «Хмельницька маслосирбаза», ПП «Балтіка», ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика», Хмельницька кондитерська фабрика «Кондфіл», ПП «Рудпол», ТОВ «Хмельницький зерно продукт», ПрАТ «Хмельпиво», ПП «Рикун».

15-17 жовтня 2018 року Хмельницький міський голова взяв участь у Міжнародному Саміті Silk Road Business Summit, що відбувся в місті Чжанцзяцзе (Китай). 21-22 листопада Хмельницьку область із візитом відвідала делегація Представництва ЄС в Україні. У рамках візиту відбулася низка інформаційних заходів. 7-8 грудня 2018 року представники Хмельницької міської ради та товаровиробники міста взяли участь у Міжнародній виставці харчових продуктів Ekogala 2018 у м. Жешув (Польща). Під час виставки було представлено продукцію подільських виробників: ТОВ «Sunny Food», Сироварня Іберія, ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика», ПП «Рудпол», ТОВ ПрАТ «Хмельпиво», ПП «Рикун», ТМ «Зелений хутір».

У 2018 році впроваджувалися заходи програми розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2017-2018 роки.

Рішенням сесії Хмельницької обласної ради від 22 грудня 2017 року №34-17/2017 “Про обласний бюджет на 2018 рік” та від 27 березня 2018 року №45-18/2018 “Про внесення змін до обласного бюджету на 2018 рік” передбачено кошти у сумі 3417,8 тис. грн. для пільгового кредитування суб’єктів підприємництва області, які здійснюють діяльність у пріоритетних галузях економіки, через Регіональний фонд підтримки підприємництва. Протягом 2018 року надано фінансову допомогу 7-ми суб’єктам підприємництва на суму 3,36 млн. грн., бізнес-проектами яких передбачено впровадження інновацій, розвиток інформаційних технологій та надання соціально-побутових послуг населенню в сільській місцевості; виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка; виготовлення швейних виробів; виготовлення сувенірної продукції та інших виробів з пластмаси.

На початок 2020 року в області реалізуються такі великі інвестиційні проекти, пов’язані з інноваціями, як: відкриття заводу SEBN – представництва в Європі компанії Sumitomo Electric Bordnetze - з виробництва кабельно-провідникової продукції для автомобільної промисловості (м. Хмельницький); будівництво біогазової електростанції ТОВ “Теофіпольська енергетична компанія” (II черга), смт Теофіполь; будівництво сонячної електростанції потужністю 50МВт у с. Панівці, Кам'янець-Подільський район; запуск заводу з переробки технічної коноплі за інноваційними технологіями (м. Старокостянтинів); будівництво ТОВ “Хмельницька біопаливна електростанція” біогазової електростанції електричною потужністю 44,2 МВт та тепловою – 130 МВт (с. Печеськи, Хмельницький район); створення ТОВ “АГРО ПРО МЕНЕДЖМЕНТ” виробничого комплексу для підготовки, зберігання, первинної та подальшої переробки зерна кукурудзи і побічних продуктів (с. Кременчуки, Красилівський район).

Ще одною ініціативою, що, переконані, може стимулювати інноваційний розвиток міста Хмельницького та Хмельницької області, є індустріальний парк «Хмельницький». Вперше ідея його створення була

озвучена у 2013-му. У 2018 році було обрано місце для облаштування парку та затверджено концепцію. 5 лютого 2019 року міжвідомча комісія включила індустріальний парк «Хмельницький» до реєстру Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Парк має запрацювати вже у 2020-му. У ньому планується розмістити підприємства трьох галузей промисловості, а саме: текстильне виробництво, виробництво електричного устаткування та агропереробка.

У цілому, з огляду на проведені заходи зі сприяння інноваційному розвитку Хмельницької області, вважаємо за необхідне діяльність Департаменту економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Хмельницької обласної державної адміністрації визнати задовільною, проте існує необхідність більшої концентрації зусиль керівництва області спільно з суб'єктами господарювання на ключових аспектах забезпечення інноваційної активності в регіоні. Відсутність цілісної регіональної інноваційної стратегії призводить до деякого розпорошення зусиль та уваги усіх зацікавлених у інноваціях суб'єктів. Поряд з цим, доцільно підкреслити неабияку роль держави у забезпеченні інноваційного розвитку регіону. Це і обумовлює необхідність та напрями наших подальших досліджень.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Визначення домінант інноваційного розвитку області

Наукові засади формування політики інноваційного розвитку регіону базуються на узагальненні економічних теорій, які на регіональному рівні набувають специфічних рис прояву, теорій інноваційного розвитку та теорій інновацій шляхом визначення цілей і конкретизації задач, сфер охоплення і принципів побудови, вибору актуальних для досягнення поставлених цілей і вирішення намічених задач напрямів формування регіональної інноваційної політики. Що ж стосується поточної ситуації, то варто відмітити цілу низку проблем державного регулювання в інноваційній сфері, які сьогодні знижують ефективність та інтенсивність запровадження інновацій в Україні та її регіонах (рис.3.1.).

У попередніх розділах магістерської роботи неодноразово підкреслювалась роль саме держави у підтримці та активізації інноваційного розвитку в регіонах. Адже немає жодної країни з високорозвиненою економікою, де б держава усунулася від регулювання ключових соціально-економічних, у тому числі, інноваційних, процесів. Державний вплив на інноваційні процеси повинен орієнтуватися на наступні положення:

— поступове зменшення коштів, потрібних для підтримки виробництв, що базуються на застарілих ресурсномістких технологіях, переорієнтація їх на інноваційний розвиток;

— збільшення частки капітальних вкладень, які спрямовуються на реконструкцію та технічне переозброєння на основі впровадження інновацій;

— зосередження коштів бюджетного фінансування на реалізації науково-технічних та інноваційних програм із високою соціально-економічною та науково-технічною значущістю;

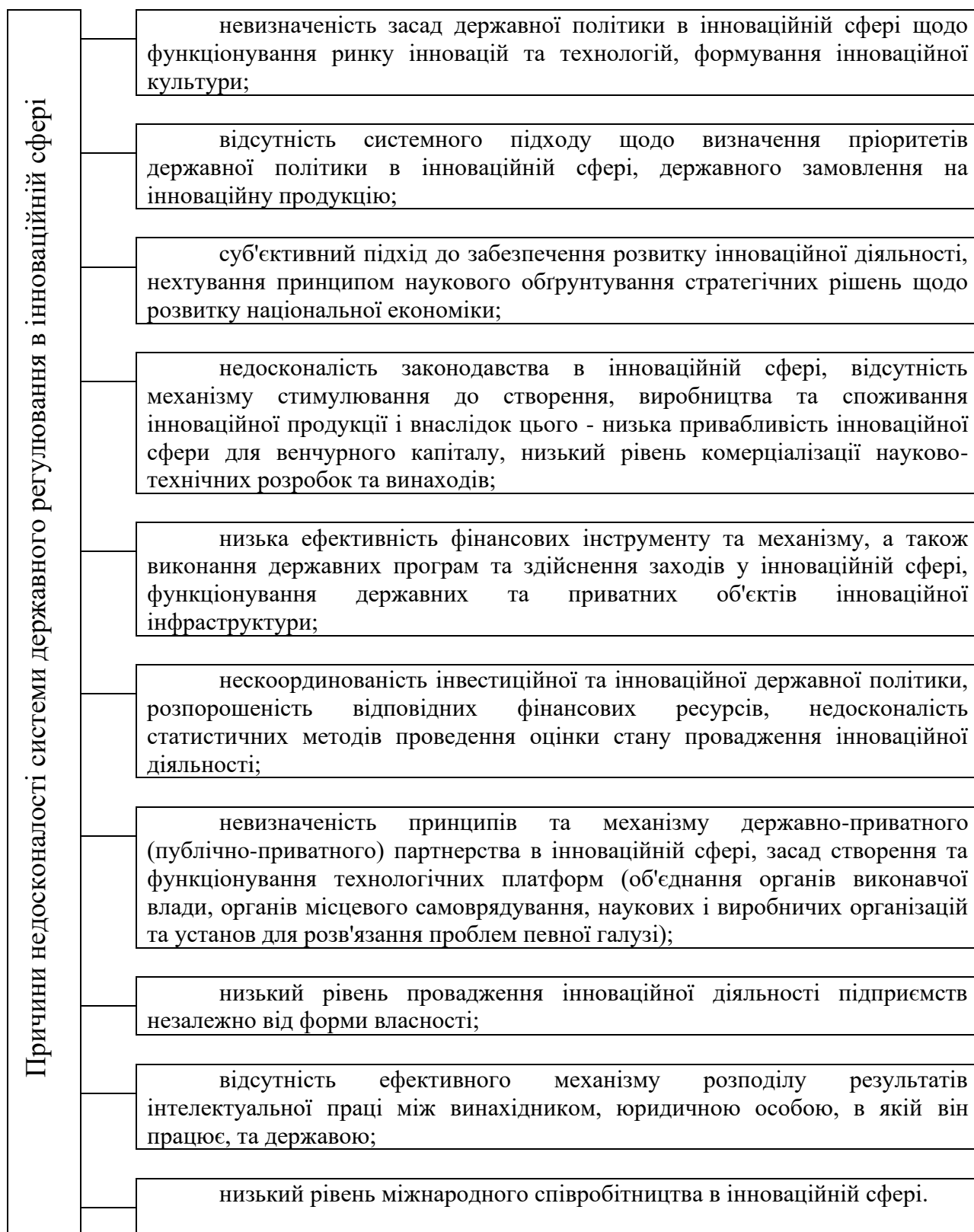

Рис.3.1. Причини недосконалості системи державного регулювання в інноваційній сфері

Примітка. Складено автором за даними [50].

— розширення масштабів фінансування науково-технічних проектів шляхом випуску державою акцій або цінних паперів під ці проекти;

- розробка системи стимулювання залучення до інноваційної діяльності коштів населення та створення механізму надання державних гарантій вкладів;
- створення в системі видатків Державного бюджету України спеціальних фондів фінансування науково-технічних та інноваційних програм з метою покриття інноваційних ризиків і формування венчурного капіталу;
- запровадження середньо- і довгострокового індикативного планування фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- підтримка державою розширення інноваційної інфраструктури, у тому числі малих і середніх підприємств, що беруть участь в інноваційній діяльності, а також вільних економічних зон;
- здійснення організаційно-економічних заходів щодо залучення іноземних інвесторів до інноваційної діяльності [52, с. 60-61].

Реалізація цих пропозицій створить реальні можливості для розвитку і використання в національній економіці країни комплексних технологічних систем із розгалуженою структурою фінансування, що мають докорінно змінити технологічний уклад економіки. Інноваційний розвиток потребує належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки.

Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави. Україна має значний науково-технічний і промисловий потенціал, щоб зацікавити інвесторів у реалізації проектів реконструкції і розвитку в нашій країні. Закордонні інвестиції в реконструкцію і розвиток здатні підвищити рівень інноваційного розвитку,

підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку [55].

У цілому, результати проведеного аналізу дозволяють узагальнити інструменти інноваційного розвитку регіону, серед яких:

1. Інструменти регулювання попиту – це укладені центральними або регіональними органами державного управління договори з суб'єктами інноваційної діяльності, з якими держава не тільки замовляє розроблення і виробництво інноваційних продуктів, технологій і послуг, але й гарантує придбання цих продуктів чи їх реалізацію.

2. Інструменти регулювання пропозицій – це дії, спрямовані на забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності фінансовою і технічною допомогою, зокрема створення інноваційної інфраструктури:

надання грантів, позик, субсидій, гарантованих кредитів, дослідних податкових кредитів; забезпечення дослідників та інженерів відповідним обладнанням і приладами, приміщеннями і належним обслуговуванням;

створення державних інституцій для поєднання науки і виробництва різних форм власності, наприклад через створення і сприйняття розвитку технопарків, виставок, ярмарок тощо.

3. Інструменти створення сприятливого середовища для інноваційного процесу, до яких належать передусім податкові пільги, пільгове кредитування і субсидування, страхування і гарантування, надання прав на прискорену амортизацію устаткування, розвиток державою патентного права, системи стандартизації і сертифікації виробництва та окремих видів продукції, регулювання монопольних підприємств і видів діяльності, дозвіл тимчасової монополії інноваційної діяльності. Сюди ж доцільно віднести створення сприятливих умов для міжнародної комерційної діяльності: торговельні угоди, зовнішньоекономічні тарифи, режими валютного регулювання, обстоювання прав та інтересів вітчизняних інноваторів у міжнародній кооперації праці. Це також розвиток і підтримка системи освіти в країні (повне або часткове фінансування закладів освіти,

спеціальної фахової підготовки, перекваліфікації робочої сили, курсів тощо), соціальне страхування, охорона здоров'я, довкілля тощо.

Ключовою ціллю політики інноваційного розвитку регіону виступає формування на території регіону умов для успішного здійснення процесу отримання, накопичення, збагачення наукових знань і ефективного їх перетворення у технологію та продукцію. При формуванні політики інноваційного розвитку регіону доцільно, на наш погляд, дотримуватись цілої низки принципів, зокрема: пріоритетності, системності, єдності, узгодженості, забезпеченості, ефективності, науковості та реальності.

Дієва політика інноваційного розвитку регіону має ґрунтуватися на об'єктивному аналізі рівня соціально-економічного розвитку, ретельній оцінці усіх видів ресурсів і можливостей. З огляду на складну економічну ситуацію в нашій державі та її окремих регіонах, політика інноваційного розвитку регіону має мати цільовий, селективний характер. При цьому реалізація наукових засад регіональної інноваційної політики повинна бути спрямована на забезпечення узгодження інтересів суб'єктів господарювання на даній території з цілями її економічного і соціального розвитку, передбачати сприяння інноваційному поступу, ЗЕД, зростанню інвестицій в економіку регіону та інтеграції України в європейський простір, .

Регіональну інноваційну політику формувати на основі вибору домінант, які сприятимуть визначенню пріоритетів інноваційного розвитку регіону. Переконані, що до домінант політики інноваційного розвитку регіону доцільно віднести (рис. 3.1):

- 1) інноваційний потенціал;
- 2) інноваційну активність;
- 3) інноваційний розвиток регіону.

Інноваційний потенціал регіону полягає у наявності ресурсів і можливостей здійснення інноваційної діяльності і є підґрунтям для інноваційної активності.

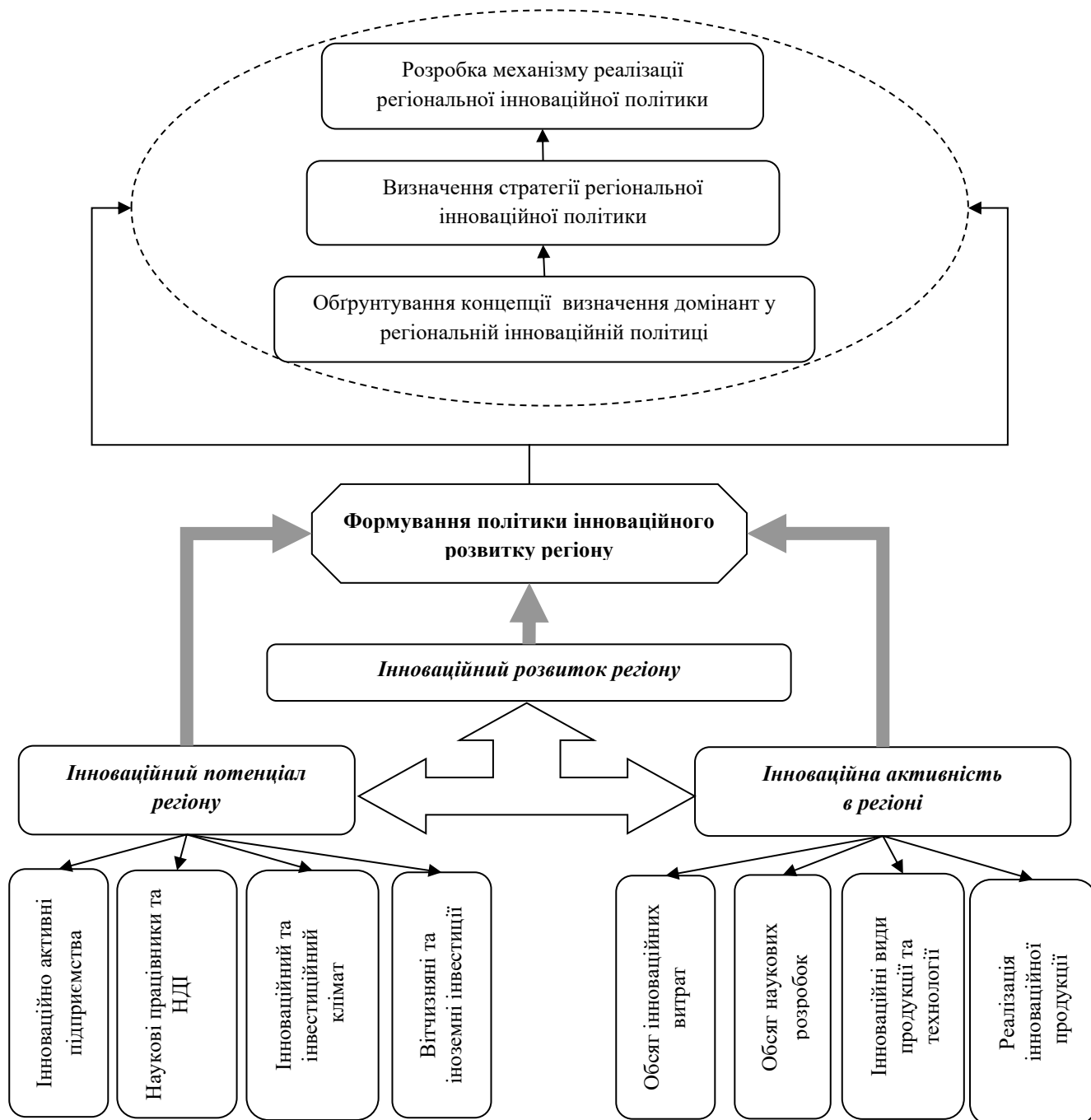

Рис. 3.1. Домінанти політики інноваційного розвитку регіону

Примітка. Складено за даними [27; 23].

Зі свого боку, інноваційну активність в регіоні доцільно розглядати як один із визначальних чинників, що формує конкурентоспроможність економіки як на національному, так і на регіональному рівнях.

У взаємодії інноваційного потенціалу та інноваційної активності формується наступна домінанта регіональної інноваційної політики –

інноваційний розвиток регіону, який впливає на визначення типу регіональної інноваційної політики та розроблення системи заходів для активізації інноваційної діяльності стосовно кожного конкретного регіону. Погоджуємось з тим, що основною передумовою здійснення структурної перебудови національної економіки за інноваційною моделлю є переорієнтація державної інноваційної політики з фінансово-донорської підтримки окремих підприємств і галузей виробництва на створення привабливих умов і середовища для інвестування інноваційних проектів та впровадження інновацій у всіх секторах вітчизняної економіки і формування на цих засадах інноваційно орієнтованої економіки регіонів. Тому поліпшення використання інноваційного потенціалу і підвищення інноваційної активності регіонів є найважливішою умовою їх успішного розвитку [23].

Становлення інноваційно орієнтованої економіки регіону вимагає розробки концепції визначення домінант у політиці інноваційного розвитку регіону. Концепція повинна містити сукупне уявлення про сутність, цілі та принципи, враховувати стан державної інноваційної політики та може бути використана для побудови системи пов'язаних між собою поглядів і способів реалізації певної мети. Виходячи з цього, визначено основні її елементи. Ефективна політика інноваційного розвитку регіону залежить від правильності побудови її стратегії. В умовах підвищення конкуренції успішна стратегія інноваційного розвитку регіону повинна бути сформована виходячи з необхідності забезпечення:

- 1) зміцнення інноваційного потенціалу регіону та підвищення інноваційної активності в регіоні;
- 2) розвитку інфраструктури;
- 3) побудови ефективної регіональної інноваційної системи;
- 4) підтримки інноваційно активних підприємств;
- 5) залучення фінансових ресурсів для інноваційного розвитку регіону.

До основних напрямів та механізмів активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи зарубіжний досвід інноваційних перетворень, Україні доцільно запровадити [55; 39, с. 156]:

- ефективну державну інноваційну політику з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку;
- розробку національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм;
- створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень;
- розробку законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями;
- розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу;
- подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування;
- активізація процесу кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності (організація мереж кластерів, розташованих у різних регіонах країни).

У сучасних умовах дедалі вагомішою є доцільність формування системи стратегічного управління інноваційним розвитком регіону, яка і повинна забезпечити високий рівень розвитку економіки на довгострокову перспективу.

Формування регіональної інноваційної політики полягає у принциповій зміні напрямків розвитку, нових концептуальних засадах обґрунтування стратегічних пріоритетів, у значній модернізації методів і форм використання ресурсів на всіх рівнях інноваційної системи, у корінній трансформації взаємодії «наука – бізнес – влада – суспільство». У цьому контексті достатньо актуальною задачею у сучасних умовах є визначення механізму

реалізації регіональної інноваційної політики, спрямованого на впровадження інноваційної моделі розвитку економіки (рис. 3.3).

Виходячи з теоретичних засад та світового досвіду формування регіональної інноваційної політики, характеру розвитку продуктивних сил регіону, існуючого інноваційного потенціалу та наявної інноваційної активності, запропонований механізм має забезпечити реалізацію головної стратегічної мети – досягнення конкурентоспроможності як більшістю підприємств, що складають основу економіки регіону, так і економікою регіону в цілому, підвищення рівня інноваційного розвитку шляхом розробки і впровадження економіко-організаційних заходів.

Зміст механізму реалізації регіональної інноваційної політики розкривається за допомогою його функціональних складових – нормативної, інформаційної, фінансової, організаційної, наукової та кадрової. З метою впровадження механізму реалізації регіональної інноваційної політики обґрунтовано економетричну модель визначення залежності економічного розвитку регіону від інноваційної діяльності, яка є оптимізаційною статистичною n-галузєвою моделлю і дозволяє дослідити вплив визначених показників інноваційної діяльності на економічний розвиток регіону.

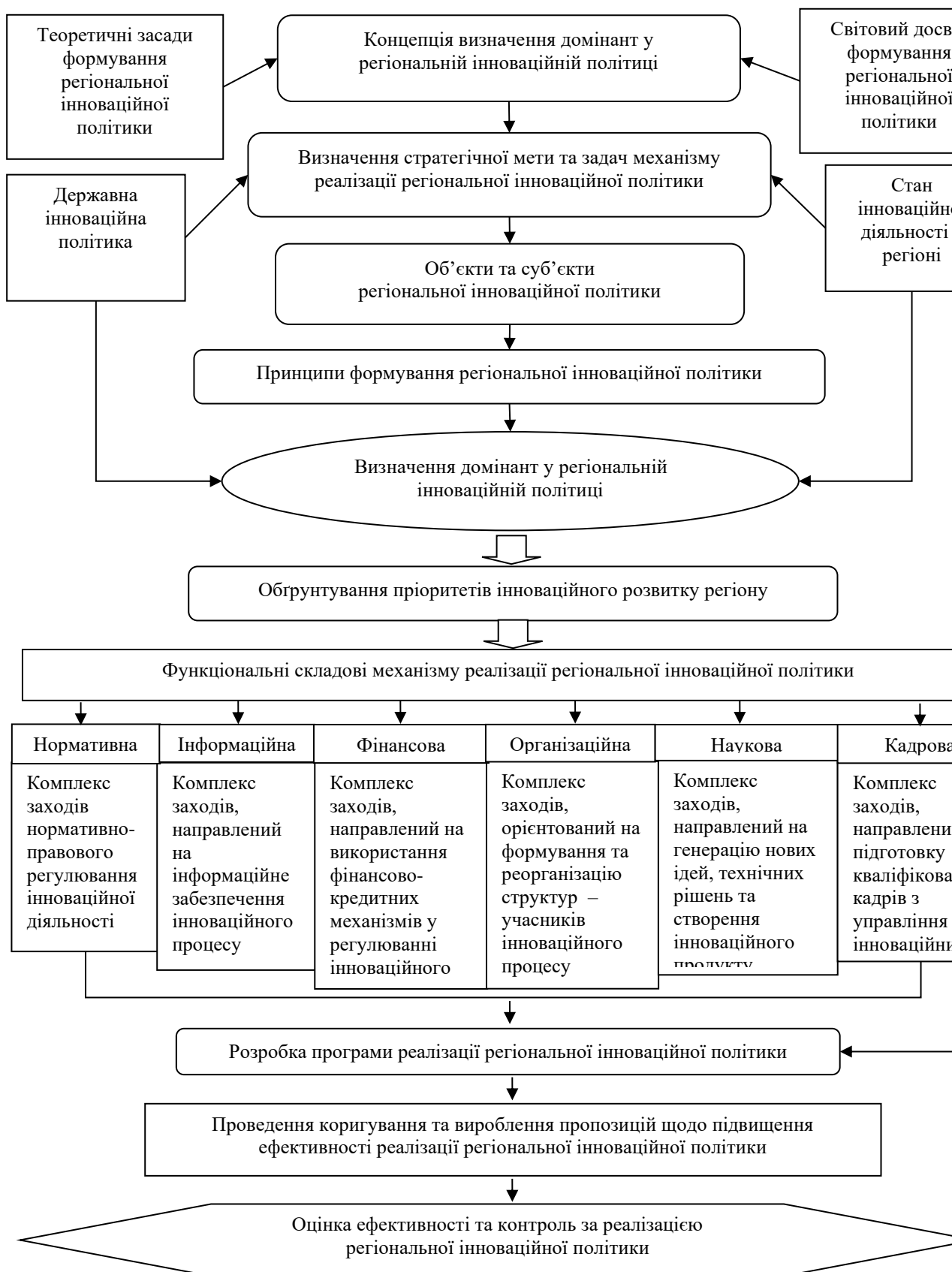

Рисунок 3.3 - Модель механізму і реалізації регіональної інноваційної політики

3.2. Концепція формування регіональної інноваційної стратегії області

Слід зазначити, що теоретично і практично стратегічне управління орієнтоване, в першу чергу, на підтримку сталого розвитку в довгостроковій перспективі. Це означає, що розробка стратегічних рішень пов'язана з розглядом альтернатив у виборі сфер бізнесу, розподілі ресурсів, систем мотивації, партнерів тощо. У зв'язку з цим, необхідно виділити основні вимоги до стратегічних планів регіонального розвитку [51]:

1) наявність таких взаємопов'язаних елементів: бачення, цінності, місія, цілі, стратегії, завдання, інструменти реалізації, механізми оцінки досягнення цілей [9];

2) достатній рівень теоретизації (у зв'язку з тим, що стратегічні плани розвитку розробляються для управління їх реалізацією органами регіонального управління, подаються на розгляд стейкхолдерам і населенню, теоретична база повинна публікуватися як науково-методичне забезпечення в окремих джерелах, але не бути складовою частиною стратегічних планів) [11];

3) узгодження інтересів учасників (у стратегічних планах повинні бути виділені різні групи впливу, їх цілі, інтереси, можливий внесок, між ними (внаслідок неспівпадіння інтересів) можуть виникати різного роду конфлікти, ігнорування яких не дозволить ефективно реалізувати стратегічні плани, тому доцільним є використання механізмів бріджінгу, створення мережевих структур і дискусійних майданчиків) [10];

4) диференціація рівнів деталізації планів для різних груп учасників (для різних груп стейкхолдерів (внутрішніх, що мають безпосереднє відношення до розробки та реалізації стратегічних планів (підприємці, органи, що реалізують стратегію) і зовнішніх, на яких реалізація стратегії вплине опосередковано) повинні готуватися окремі стратегічні плани з різним ступенем деталізації; для перших необхідний більший рівень деталізації, ніж для других);

5) чіткий розподіл повноважень та наявність зв'язків між рівнями розробників стратегічних планів розвитку (для балансу тенденцій децентралізації, прагнення регіонів до самостійності, самоврядування, централізації, збереження і зміцнення центру, його провідних позицій в регулюванні регіонального розвитку, повинен бути забезпечений ітеративний зв'язок між центром і регіонами, що дозволить ефективніше коригувати стратегічні плани, реагувати на зміни зовнішнього середовища) [12];

б) варіативність (передбачає розробку і вибір найкращого варіанту з наявних, які різняться між собою за складом учасників, обсягами та формами фінансування, термінами реалізації) [20].

У сучасних умовах у загальному вигляді стратегічне управління інноваційним розвитком регіону доцільно розглядати як сукупність етапів, серед яких:

формування місії та визначення цілей інноваційного розвитку регіону;
реалізація цілей стратегічного розвитку регіону з урахуванням раціонального використання наявних ресурсів, можливостей та резервів (рис.3.2.).

У зв'язку з цим, доцільно регулярно уточняти стратегічні детермінанти та цілі розвитку регіону з обов'язковим урахуванням параметрів оцінки інноваційного розвитку регіону.

Ключовою метою забезпечення інноваційного розвитку регіону, а також формування його інвестиційно-інноваційного потенціалу є забезпечення сталого економічного зростання та диверсифікації економіки завдяки зростанню конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, закладів вищої освіти, наукових установ, інших організацій та, у результаті - підвищення рівня життя населення.

Основними цілями забезпечення інноваційного регіонального розвитку в контексті реалізації вищевказаної мети є [54]:

1. Розробка планових документів (конкретних програм, проектів), що сприятимуть розвитку суб'єктів господарської діяльності в сфері інновацій.

2. Розробка дієвої, цілісної системи підтримки проектів, що містять інновації, для забезпечення конкурентоспроможності які забезпечують конкурентні переваги в порівнянні з іншими.

Для досягнення даної мети повинні визначатися перспективні напрями регіонального розвитку, за рахунок планування та координації заходів, зокрема:

- регіональна політика в сфері інновацій та технологій;
- інструменти розвитку підприємницьких структур;
- регіональна інвестиційна політика;
- регіональна освітня політика;
- експортна політика;
- розвиток регіональної інфраструктури;
- розвиток інших галузей і сфер економіки.

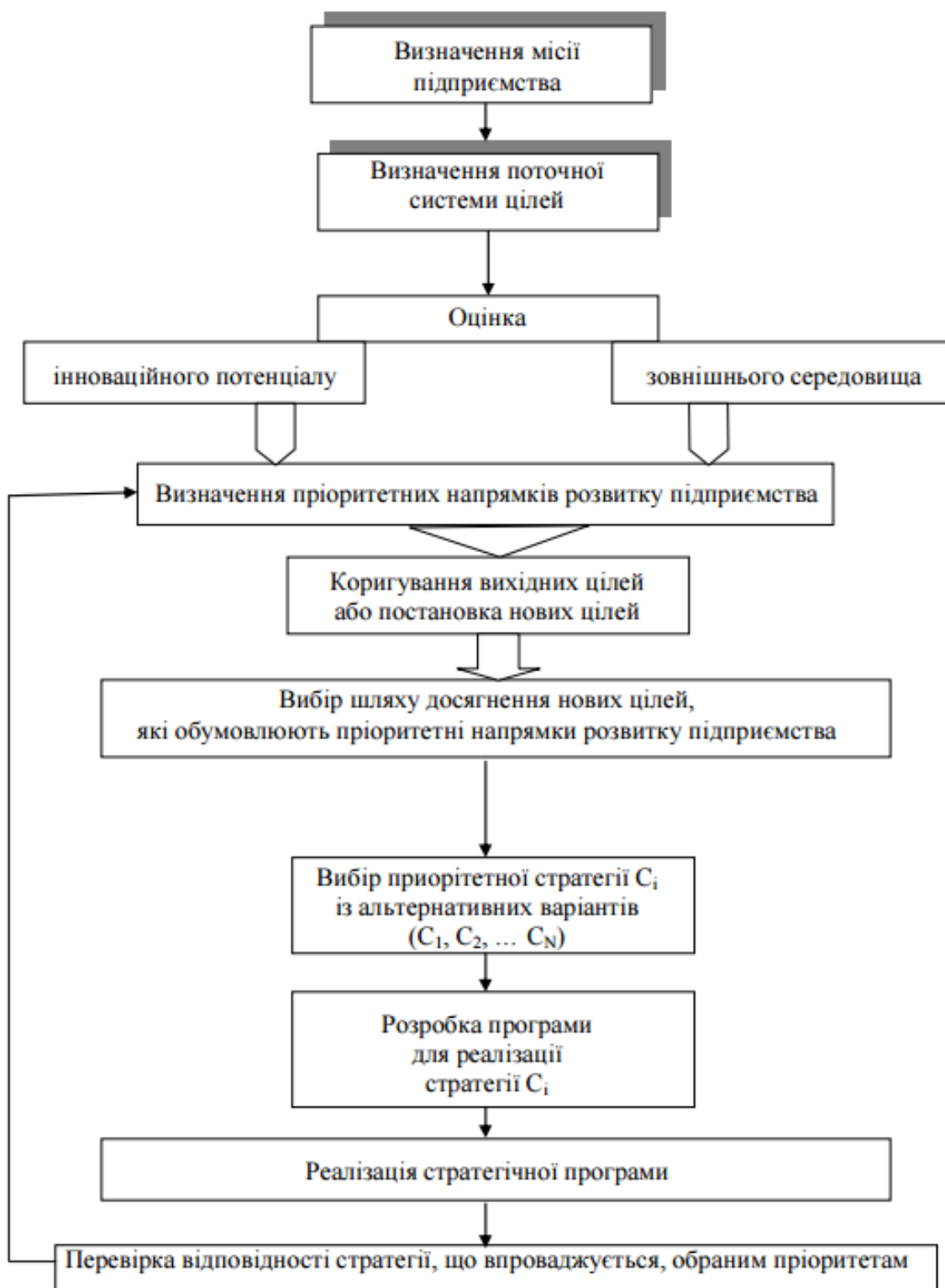

Рис. 3.2. Процес розробки та реалізації інноваційної стратегії
Джерело: [28].

3. Розробка та реалізація регіональної кластерної політики на базі чіткої методологічної, інформаційної та освітньої підтримки. При цьому повинна забезпечуватися координація діяльності державних органів

виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, асоціації підприємців по просуванню інноваційної стратегії регіону.

На наш погляд, основними механізмами сприяння інноваційному регіональному розвитку, які реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування, повинні бути:

1. Інституціональний розвиток. Він передбачає необхідність створення певної інституції, основна діяльність якої повинна бути спрямована на координацію стратегічного розвитку інноваційної діяльності в регіоні, виявлення напрямів і перспектив взаємодії між суб'єктами інноваційної діяльності.

2. Розвиток механізмів підтримки інноваційних проектів. Тут мається на увазі вироблення і розвиток механізмів підтримки проектів і напрямів, що сприяють результативному партнерству в інноваційному процесі.

3. Формування умов для розвитку інноваційного потенціалу регіону, що складаються з:

- формування інфраструктури інноваційної діяльності;
- надання пільг в контексті для розвитку інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів;
- забезпечення взаємодії між вузами і бізнес-структурами;
- запобігання бар'єрів адміністративного характеру.

Слід зазначити, що виходячи з особливостей поділу повноважень, процес формування і ефективного використання інноваційного потенціалу регіону повинен реалізуватися органами державної влади на всіх рівнях.

З метою забезпечення ефективності регіональної інноваційної політики необхідна підтримка органів державного управління, органів місцевого самоврядування та бізнес-асоціацій з таких елементів: інформаційно-аналітична, освітня, методична, консультаційна тощо [61; 15].

Нині в країні відбувається формування інноваційних систем. Цей процес полягає в:

- а) розвитку інфраструктури інновацій;

б) формуванні інноваційної практики суб'єктів економічної діяльності.

Аналізуючи концепції і програми регіонального розвитку, можна виділити такі загальні пропозиції:

1. Формування інфраструктури інноваційної діяльності в регіонах вимагає створення інноваційних центрів, технопарків, бізнес-інкубаторів тощо.

2. Підготовка та перепідготовка кадрів для інноваційної економіки, тобто процес формування регіонального інноваційного розвитку повинен забезпечуватися висококваліфікованими кадрами в сфері інновації. Тут мається на увазі формування фахівців нового покоління, здатних активізувати інноваційну діяльність в регіоні.

3. Рекламно-інформаційне забезпечення інноваційної діяльності: створення порталів, баз даних, випуск монографій, проведення конференцій і телевізійних програм [25].

Основні завдання, що мають бути пов'язані із формуванням, а також забезпеченням розвитку інноваційного потенціалу регіонів, систематизовані у табл.3.1.

Таблиця 3.1.

Основні завдання формування та розвитку інноваційного потенціалу регіону

№ з/п	Завдання	Інструменти
1.	Сприяти інноваційному розвитку і модернізації підприємств. Створення умов для технологічного розвитку та модернізації підприємств, у тому числі оновлення парку обладнання	— взаємодія з інститутами розвитку; — залучення інвестицій; — організація лізингу обладнання; — організація менеджменту системи сертифікації;
2.	Стимулювання інноваційної активності підприємств та організацій	— збільшення державних витрат на НДДКР; — участь у виставках; — проведення конференцій, семінарів, круглих столів;
3.	Розвиток інноваційної інфраструктури в регіоні	— формування розвитку інфраструктурного середовища вільних економічних зон; — організація технологічного парку; — створення бізнес-інкубаторів;

Продовження табл.3.1.

4.	Підготовка та перепідготовка кадрів для інноваційної економіки — збереження і відтворення кадрового потенціалу інноваційних організацій	— збільшення видатків або залучення інвестицій на підготовку і перепідготовку кадрів, підвищення кваліфікації; — оновлення навчальної бази вищих навчальних закладів;
5.	Сприяння розвитку інтеграції між наукою-освітою-виробництвом	— формування механізму комерціалізації інноваційних розробок;
6.	Формування необхідних умов і налагодження відносин між суб'єктами регіональної інноваційної системи	— формування "технологічних платформ"; — активна участь у прикордонних проектах; — підтримка молодих дослідників;
7.	Формування попиту на інноваційні товари і послуги,	— розширення ринкових сегментів; — сприяння експорту інноваційної продукції;
8.	Захист прав інтелектуальної власності. Сприяння розвитку інститутів захисту інтелектуальної власності та формування ринку продуктів і послуг в сфері інтелектуальної власності	— забезпечення правової охорони інтелектуальної діяльності; — підготовка і перепідготовка кадрів, підвищення їх кваліфікації в сфері інновації; — розробка технологічного порталу "Результати інтелектуальної діяльності регіону".

Примітка. Складено автором за даними [61].

На нашу думку, реалізація перерахованих у таблиці 3.1. завдань сприятиме забезпеченню регіональному інноваційному розвитку, що виступатиме, зі свого боку, необхідною передумовою соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення рівня життя населення в цілому. Ці заходи спрямовані на зростання конкурентоспроможності економіки області та її перетворення в своєрідний осередок інновацій. Все вищевикладене складає основу для формування інноваційної активності області, визначення механізму її інноваційного розвитку та виявлення основних напрямів інноваційної діяльності.

При розробці регіональної інноваційної стратегії доцільно також брати до уваги основні завдання, передбачені у Методичних примірних рекомендаціях щодо підготовки регіональних інноваційних програм, а саме:

- забезпечення ефективного управління інноваційними процесами;
- виробництво вітчизняної високотехнологічної, конкурентоспроможної на вітчизняних та світових ринках продукції;

- ефективного використання природно-ресурсного потенціалу;
- стимулювання інноваційної активності підприємств за рахунок власних фінансових, майнових, трудових, інтелектуальних ресурсів;
- наповнення державного і місцевих бюджетів;
- насичення ринку споживчих товарів та послуг вітчизняного виробництва;
- підготовка кадрів для інноваційної діяльності [48].

На основі поглиблення концептуальних засад забезпечення стратегічного розвитку регіону вважаємо за доцільно запропонувати організаційний механізм формування регіональної стратегії, особливістю якого є урахування інноваційно-інвестиційного статусу Хмельницької області (рис. 3.1). Реалізація такого організаційного механізму дозволить забезпечити формування стратегії інноваційного розвитку регіону на основі визначених таких її ключових елементів [51].

Метою стратегії виступає забезпечення сталого розвитку області за рахунок отримання комплексного ефекту та співпраці.

Перелік стратегічних та операційних цілей:

забезпечення конкурентоспроможності регіону за рахунок підвищення інноваційно-інвестиційного статусу Хмельницької області, а також впровадження інноваційних методів управління регіональним розвитком, оптимізації галузевої структури економіки регіону, підвищення енергоефективності, розвитку підприємницької активності, інтенсифікації туристично-рекреаційної сфери;

розвиток сільських територій через забезпечення диверсифікації структури сільськогосподарського виробництва та підвищення доданої вартості продукції;

розвиток людського капіталу;

захист навколишнього середовища та екологічна безпека.

Рис. 3.1. Організаційний механізм формування регіональної стратегії з урахуванням його інноваційно-інвестиційного статусу

Джерело: [51].

У цілому, концептуальна модель формування інноваційної регіональної стратегії та управління інноваційними процесами в регіоні зображена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Концептуальний підхід до процесу управління інноваційним розвитком
Хмельницької області

Елемент	Зміст
Мета	Забезпечення прав і свобод громадян, підвищення якості життя, задоволення потреб, досягнення згоди в короткостроковій та довгостроковій перспективах населенням шляхом активної участі в процесах публічного управління.
Модель управління	<p>Взаємодія:</p> <pre> graph TD A[Organi vlady] <--> B[Громада] A <--> C[Бізнес] B --> C </pre>
Специфіка територіального середовища	Зміст і гострота регіонально опосередкованих проблем. Ступінь щільності розміщення всередині територіальної диференціації активності виробництв, функціонування поселень тощо. Відносини органів державної влади, місцевого самоврядування з суб'єктами. Наявність міжрегіональних протиріч. Рівень розвитку інфраструктури, громадянської активності населення, людських ресурсів.
Керуюча система	Органи місцевого та державного управління, громадські організації та об'єднання.
Об'єкт управління	Населення, вчені, венчурне та інноваційне підприємництво, установи (ВНЗ, НДІ), інноваційні кластери.
Принципи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пріоритет в постановці публічних завдань. 2. Соціальна справедливість. 3. Відповідальність. 4. Прозорість. 5. Комунікативність. 6. Принцип зворотного зв'язку. 7. Соціальна відповідальність. 8. Територіальна інтеграція. 9. Бюджетна відповідальність.

Джерело: [54].

Впровадження запропонованих концептуальних засад формування регіональної інноваційної стратегії не тільки уможливить інтенсифікацію основних показників розвитку регіону з обов'язковим посиленням інноваційного потенціалу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичне узагальнення і варіанти вирішення проблеми, що полягають у формуванні регіональної інноваційної стратегії. За наслідками виконаного дослідження можна сформулювати такі основні висновки.

1. Визначено сутність та види регіональних стратегій, розкрито зміст інноваційного розвитку регіону, під яким прийнято розуміти сукупність інноваційних процесів, які полягають в освоєнні нового продукту, нових методів виробництва, нових методів кадрової роботи; вивченні нових ринків збуту. Його головною метою є підвищення рівня інноваційної активності економіки регіонів шляхом організації виробництва за допомогою новітніх технологій, заснованих на використанні інтелектуальної праці і створення на цій основі високої доданої вартості. Нам імпонує бачення інноваційної регіональної стратегії як траєкторії перспективного інноваційного розвитку регіону. Успішні регіональні стратегії повинні характеризуватися такими ознаками: формування відносин на основі партнерства та участі широкого кола стейкхолдерів; високий рівень громадського консенсусу, ефективність і діловий підхід; використання потужного аналітичного інструментарію; усвідомлення того, що якість кожного етапу процесу стратегічного планування великою визначає успішність кожного наступного етапу; забезпечення загальної координації процесу. Кожна регіональна інноваційна стратегія виступає комплексом заходів органів виконавчої влади, політичних, громадських організацій та об'єднань, територіальних громад, спрямованих на забезпечення сталого розвитку відповідних територій, розширення підприємницької діяльності на високотехнологічній основі та активного залучення внутрішніх й зовнішніх джерел фінансування.

2. Досліджено зарубіжний досвід формування регіональної інноваційної стратегії, виявлено, що складові технології розробки і впровадження регіональної інноваційної стратегії.

3. Здійснено загальну характеристику основних показників інноваційного розвитку Хмельницької області, у результаті чого виявлено вкрай низький їх

рівень. Так, зокрема, чисельність працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок у 2018 році у Хмельницькій області становила 348 осіб, тоді як найбільшим цей показник був у Харківській (14226 осіб), Дніпропетровській (8658 осіб) областях та м.Києві (40113 осіб). У місті Хмельницькому у 2018 році чисельність науковців склала 348 осіб, що становить лише 0,4% від загальної чисельності по Україні. Така ситуація склалась тому, що традиційно, історично наукові осередки формувались навколо великих, у тому числі, промислово розвинутих міст. Якщо порівнювати динаміку чисельності працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу у Хмельницькій за період з 2010 по 2018 рік, то можемо прослідкувати стрімке падіння, 950 осіб до 348, тобто в 2,7 рази. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у Хмельницькій області у період 2010-2018 рр. значно збільшилися, це стало можливим, в основному, за рахунок збільшення фінансування фундаментальних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок. Звертаємо увагу на вкрай низьку підтримку з боку держави. Описані вище тенденції сформували цілком логічну, несприятливу основу для показника інноваційної активності промислових підприємств Хмельницької області.

4. Проаналізовано організаційне та програмне забезпечення стратегічного планування інноваційного розвитку області. Виявлено, що у Хмельницькій області відсутня регіональна програма або стратегія забезпечення інноваційного розвитку. Ключові аспекти, пов'язані із забезпеченням інноваційного розвитку Хмельницької області визначені у цілій низці регіональних документів. Саме в них визнано за доцільне інноваційно-інвестиційне спрямування просторового розвитку територій та регіону. У частині забезпечення інноваційного розвитку визначено необхідність розвитку промисловості та сфери послуг із високою доданою вартістю; покращення структури підгалузей економіки за рахунок тієї продукції, що має найбільший

попит на ринку; підтримки економіки за рахунок підвищення рівня знань та кваліфікації робочої сили.

5. Обґрунтовано, що до основних інструментів та механізмів активізації інноваційного розвитку в національних умовах, враховуючи зарубіжний досвід інноваційних перетворень, Україні доцільно запровадити: ефективну державну інноваційну політику; розробку національної системи впровадження науково-технічних досягнень; створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади; розробку законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями; розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу; подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування; активізація процесу кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності.

6. Запропоновано концептуальні засади забезпечення стратегічного розвитку регіону, що передбачає організаційний механізм формування регіональної стратегії з урахуванням інноваційно-інвестиційного статусу Хмельницької області. Реалізація такого організаційного механізму дозволить забезпечити формування стратегії інноваційного розвитку регіону на основі її ключових елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Antón M. Innovationmanagementimplementation: realcasesinCastilya y León, Spain URL: <http://www.in3.dem.ist.utl.pt/downloads/cur2000/posters/pos059.pdf>
2. Brzezinski Z. Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era / Z. Brzezinski. New York: Viking Press, 1970. 334 p.
3. Drucker P.F. Post-Capitalist Society. New York: Harper Business, 1993. 232 p.
4. Kokkonen E. CooperationforRegionalInnovationPromotion. Riga, 25 October, 2007. 12 p. URL: http://www.vraa.gov.lv/uploads/documents/sadarbiba/ek_riga_251007_opening.pdf
5. Porat M. The Information Economy: Definition and Measurement / Marc Porat. Washington: US Department of Commerce, Office of Telecommunications, 1977. 224 p.
6. Sveiby Karl-Erik. Success Factors for the Knowledge-based Organisation. Karl-Erik Sveiby. 2003. URL: <http://www.sveiby.com/articles/TNET+success+factors.htm>.
7. Toffler A. The third wave. New York: Bantam Books, 1989. 537 p.
8. Work force Innovationin Regional Economic Development Background. URL: http://www.doleta.gov/wired/files/WIRED_overview.pdf
9. Агеенко А.А. Методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности отраслей экономики региона и отдельных хозяйствующих субъектов. *Вопросы статистики*. 2003. № 6. С. 48-51.
10. Азарова А. О. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів. *Фінанси України*. 2004. №9. С. 52-56.
11. Андріївський Д.Й. Державна економічна політика сприяння надходженню в промисловість інвестицій на національному та регіональному рівнях. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. №24. С.125-127.
12. Артеменко В. Б. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів. *Регіональна економіка*. 2006. № 2. С. 90-97.

- 13.Архієреєв С. І. Взаємозв'язок розвитку регіональної інноваційної системи, інтерактивних інноваційних комплексів, та інноваційної інфраструктури. Приклад регіону Емілія-Романья. *Вісн. СумДУ*. 2009. №1. URL: http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2009/Econom_1_09/09asipre.pdf
- 14.Бажал Ю.М. Знаннєва економіка: слово та діло. *Монітор конкурентоспроможності*. 2008. № 1-2. С. 67-70.
- 15.Безверхнюк Т.М. Ресурсне забезпечення регіонального управління: теоретико-методологічні засади: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. 318 с.
- 16.Белл Даниел. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. М.: Academia, 1999. 787 с.
- 17.Бойченко В.С. Сутність регіонального інноваційного розвитку URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/25431/1/Wojchenko.pdf>
- 18.Буркинський Б.В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіонів. Одеса: ПІРЕЕД НАН Укр., 2007. 140 с.
- 19.Бутко М. П. Регіональне управління: інноваційний підхід: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Знання України, 2006. 560 с.
- 20.Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : К. : Знання України, 2005. 498 с
- 21.Васильєва О.І. Регіональне управління в умовах реформування владних відносин: монографія. Донецьк: Юго0Восток, 2009. 436 с.
- 22.Воробйова Н.В. Механізм реалізації регіональної інноваційної політики. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*. 2010. № 12 (154), ч. 1. С. 40-46.
- 23.Воробйова Н.В. Проблеми формування та реалізації регіональної інноваційної політики. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2010. №3, т. 2. С. 78-82.

- 24.Воротін В. Є. Модифікація механізму державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України. Стратегічні пріоритети. 2010. № 1/2 (14/15). С. 5-10.
- 25.Гаман М.В. Сучасні принципи та підходи до управління інноваційним розвитком регіону. *Державне управління: удосконалення та розвиток* URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=397>
- 26.Дегтярьова І.О.Інструменти інноваційного розвитку регіону: зарубіжний та вітчизняний досвід застосування URL:<http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10diovdz.pdf>
- 27.Дронова Н.В. Роль інноваційного потенціалу у формуванні регіональної інноваційної політики. *Маркетинг: теорія і практика: зб. наук. праць*. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2009. № 15. С. 90-97.
- 28.Дунська А.Р. Концептуальна схема формування інноваційної стратегії промислового підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 2 URL: [www.irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > irbis_nbuv > cgiirbis_64](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64)
- 29.Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / Національний інститут стратегічних досліджень. К., 2004. 261 с.
- 30.Євсєєва О.О. Формула і основні принципи інноваційного типу соціально-домінантного розвитку України. *Українська державна академія залізничного транспорту*. URL: http://www.rusnauka.com/17_AVSN_2012/Economics/15_113034.doc.htm.
- 31.Завадський Й.С. Економічний словник. К.: Кондор, 2006. 355 с.
- 32.Иноземцев В.Л. Концепция постэкономического общества: теоретические и практические аспекты: дис. доктора эк. наук: 08.00.01. М., 1998. 392 с.
- 33.Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент. Суми: ВТД. Університетська книга, 2010. 334 с.
- 34.Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра економ. наук, проф. Л. І. Федулової. К.: Основа, 2005. 522 с.

- 35.Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки: монографія /М.П. Войнаренко, А.В. Череп, Л.Г. Олейнікова, О.В. Череп. Хмельницький: ХНУ, 2010. 437 с.
- 36.Казаков М.А. Инновации и лидерство на региональном уровне управления: технологический подход. *Социология и социальная работа. Вестник Нижегородского ун-та им. Н. И. Лобачевского*. 2009. №1(13). С. 13-17.
- 37.Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. М.: ГУВШЭ, 2000. С. 77.
- 38.Квасницька Р.С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. №6, Т. 3. С. 247-251.
- 39.Кваша О. С. Інноваційний розвиток економіки України: світовий досвід та рекомендації для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(1). С. 150- 154.
- 40.Клейнер Г.Б. Микроэкономика знаний и конкурентоспособность предприятий. *Современная конкуренция*. 2007. №3. С.128-131.
- 41.Клейнер Г.Б. Становление общества знаний в России: социально-экономические аспекты. *Общественные науки и современность*. 2005. №3. С. 56-69.
- 42.Макаров В.Л. Микроэкономика знаний. М.: Экономика, 2007. 208 с.
- 43.Мельник Л. Формування економіки знань, або принципи організації майбутнього. *Вісник НАН України*. 2010. №6. С. 19-28.
- 44.Михненко А. М. Інновації в управлінні суспільним розвитком : навч. посіб. К. : НАДУ, 2009. 116 с.
- 45.Мусіна Л.О. Основні засади переходу до економіки знань: перспективи для України. *Економіка і прогнозування*. 2003. №3. С. 87-108.
46. Новодон О.Ю. Інноваційний розвиток підприємств на базі принципів економіки знань. *Ефективна економіка*. №4. 2013 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1981>

- 47.Полінкевич О.М. Принципи інноваційної діяльності в управлінні підприємством. Луцький національний технічний університет. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_em/2010_7_2/37.pdf.
- 48.Про затвердження Методичних примірних рекомендацій щодо підготовки регіональних інноваційних програм: Наказ Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України від 05.02.2014 р. №22 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0022847-14>
- 49.Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. №40-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- 50.Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2012 р. № 691-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/691-2012-%D1%80#n9>
- 51.Пустовар В.В. Формування стратегії розвитку регіону з урахуванням його інноваційно-інвестиційного статусу URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5755>
- 52.Радченко О. П. Інноваційний розвиток національної економіки - конкурентоспроможність держави на міжнародному ринку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Одеса: Наука і техніка, 2015. Т. 14. Вип. 3. С. 51-63.
- 53.Римар М.В. Етапи та принципи здійснення інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2012. № 725. С.360-365.
- 54.Розум Г. М. Концептуальні підходи щодо формування механізмів державного управління інноваційного розвитку регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 104-106.
- 55.Смулка О. І. Черевко Г. В. Інноваційний розвиток: світовий досвід та рекомендації для України URL: <https://Conf.Ztu.Edu.Ua/Wp-Content/Uploads/2018/09/210.Pdf>

56. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 464 с.
57. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком : навч. посібник. К. : Вища школа, 2000. 223 с
58. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т. / [акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка]. К.: Фенікс, 2007. Т.1, 2007. 544 с.
59. Тарнавська Н. Побудова концепції управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку. *Економіст*. 2010. № 9. С. 30-41.
60. Терьошкіна Н.Є. Інноваційна стратегія в системі управління національною економікою URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2014_2_151_161.pdf
61. Тульчинська С.О. Стратегія інноваційного розвитку регіонів України. *Ефективна економіка*. №11. 2011 URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1246>
62. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: [підручник]. К.: Либідь, 2006. 480 с.
63. Формування регіональної інноваційної політики [Текст] : навч.метод. посіб. / авт. кол. : Ігор Катерняк, Андрій Ліпенцев, Наталія Мазій [та ін.] ; за заг. ред. доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. 110 с.
64. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі. *Економіка України*. 2004. №4. С. 15-23.
65. Шовкалюк В. С. Сучасна інноваційна політика: стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали III Міжнарод. форуму / Міністерство освіти і науки України, Німецьке товариство технічного співробітництва (GTZ). Дніпропетровськ. 2009. С.10-26.

Виконала:

студентка магістратури за спеціальністю 281
Публічне управління та адміністрування
заочної форми навчання

« ____ » _____ 2020 р.

Підпис

І.В.Кушик

Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

декан факультету управління та економіки,
доцент кафедри публічного управління та
адміністрування, кандидат економічних наук,
доцент

« ____ » _____ 2020 р.

Підпис

Т.В.Терещенко

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

завідувач кафедри публічного управління та
адміністрування, доктор наук з державного
управління, доцент

« ____ » _____ 2020 р.

Підпис

Е.В. Щепанський

Ініціали, прізвище